

MIRLANDA

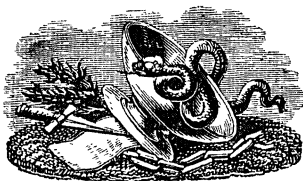
bretanjska vojvodnja

ali

Zmaga čednosti in nedolžnosti.

Naukapolna povest za starost in mladost.

Poslovenjena iz pisem KRIŠTOFA ŠMIDA.



J. Urbančič

V Ljubljani 1851.

V založbi in na prodaj pri *Janězu Giontini*, bukvarji
v Ljubljani.

Natisnila *Rozalija Eger*.

45153



Leipzig

Hirlandino rojstno mesto in mlade leta.

Pred več sto leti je v gradu svojiga očeta, vojvoda bretanjskiga, Hirlanda, edina hči in naslednica očetoviga blaga vper-
vič svet zagledala. Od imen staršev in od mladih lét te junaške kristjane nič ne ve-
mo; de so pa Hirlandini starši pobožni, bogaboječi starši bili, in de so razun tega, de so sami pobožno in kristjansko živéli, skerbno se trudili, svojo hčer, ta blagi nebeški dar tudi pametno in keršansko k vsimu dobremu zrediti, iz njeniga potlejš-
niga življenja lahko sklénemo, zlasti, kér s. pismo pravi: Po sadu se drevo spozna; zakaj tudi iz naslednjih razstav bomo dra-
go sadje narlepših keršanskih čednost spo-
znali, ki je iz tega lepiga drevesa pognalo. Hirlanda je bila plemenita mladika tega drevesa, njéni starši so jo pridnosti in hišniga dela vadili, v svojih mladih letih nikoli ni postopala, nikoli brez dela bila. Kako bi bila sicer Hirlanda v svoji rev-

šini pretežke dela môgla opravljati in svojim predpostavljenim vselej vstreči in zadovoljiti. De je zarés v mladosti te lepe lastnosti imela, boste, ljubi moji! iz naslednje povesti očitno vidili.

Hirlanda se omoži z nekim angleškim vojvodom.

Ravno, kakor pošteni mladenič dostikrat hčeri, ktera je s posvetnim veseljem in ničemurnim lišpam zaslepljena, ne pozna, kër take prerokinje nesreče spoznavati neče, ktera ga, če po kakšnih okoljšinah z njo se soznani, le s sovražnim očesam pögleduje; tako se tudi pridna, delavna, tiha in pobožna deklica, desiravno nobenih občnih razveselovanj in družb ne obiskuje, pred poštenim človekam skriti ne more, in kakor jo tak spozna, jo obrajša, čisla in ljubi. Hirlanda je bila od mladih dni k delu pervajena, v domači radosti se je veselila, večí del doma pri starših ostajala; in če jih je tudi kdaj zapustiti mogla, se je s tolikanj večim veseljem in zadovoljnostjo vernila; vender so jo plemeniti mladenči iz bližnjih in daljnih krajev kmalo spoznali, vsaki jo je obrajšal, čislal in lju-

bil, in že naprej se srečniga štel, kateri bi jo zaročnico imeti in ž njo blage dni živeti mogel.

Le to se ni dalo pred Hirlando dolgo skrivati, zakaj sleherni si je želel jo bolje spoznati, in tako svojimu sercu zadovoljiti. Med temi je bil tudi neki angleški vojvoda, Arto po imeni, kteriga je natora s poštenim sercam, odkritoserčnimi slavnimi občutljeji in z blagim hvale vrednim obnašanjem obdarila, in kterimu tudi Hirlanda svojiga posebniga spoštovanja in naklonosti skrivati ni mogla. To zapaziti se Arto zlo razveseli, in odslej tudi pošten, kot poprej ostane; ravno s tém si je pa s časama Hirlandino ljubezin tako perkupil, de mu zadnjič na vprašanje: ako se smé upati, nje roko dobiti, ni odreči mogla.

Hirlanda mu dalje razodene, de ona v svojih sadanjih okoljšinah potrebuje pošteniga moža, de bi se tolikšnih obiskovanj derznih perlizovavcov znebila; in de ji je tudi umniga gospodarja in oskerbnika njeniga očetoviga deleža treba; ktero oboje pa v njem najti misli.

Za tako zaupanje se Arto zahvali in terdno ji obljubi po svoji odkritoserčni volji,

kolikor bo mogoče, njénim željam vstreči; zadnjič pravi, de naj si ona sama čas poroke zvoli. Precej po tem se je za drugi prihodnji teden za svatovšino pripravljalo. Blagosloveča mašnikova roka je roke nju zedinila, katerih serci ste že eno bile; rod in prijatli so se poročne zaveze veselili, in pri zmernim obedu je vse bilo veselo in radostno.

Še veči veselje bi bila Hirlanda občutila, ko bi bila pri radostnim piru tudi svoje ljube starše vidila, tode smert jih je že pred bila pokosila. Sladka tolažba ji je vender ostala, ker je bila prepričana, de so njéni starši v boljšim kraju, de so pri dobri mu očetu, kér so tako mirno in zadovoljno umerli.

Arto mora v vojsko iti.

Vesela in zadovoljna je zdaj bila Hirlanda pri svojim ljubim zaročniku; nar veči in nar imenitniši skerb obéh je bila: pri oltarju storjene obljube na tanko spolnovati. V zakonu, v katerim mir, ljubezin, edinost, bogaboječost gospoduje, prav za prav še dolžnost treba ni, to je: zapovdi ni treba, zakaj vse ljubezin prestreže, po-

koršine ni treba, kér tudi zapovdi ni, in zaročnica iz ljubezni rada vse stori, kar bi sicer po zapovedovanji storiti mogla, ob kratkim, od takih zakonskih bi se smelo reči, de živita, kot angelca, kakor sta Hirlanda in Arto živela.

Vsa družina in vsi podložniki so se veselili te zakonske zaveze, zakaj Arto je bil pravičen in krotak gospod svojim podložnikom, ter ljubeznjivi tovarš svoji gospé. Hirlanda pa je bila prava mati vsih ubožcov, ki nobeniga potrebniga ni brez pomoči pušala, temuč je dostikrat več podarila, kakor je kaki siromak prosil, če ga je le potrebniga in vredniga spoznala.

Od vsih strani so perhajali mladima zaročnikama srečo vošit, da bi dolgo zadovoljno in veselo živela, in de bi ju Bog z ravno tako poštenimi nasledniki obdaril. Te odkritoserčne vošila so podložniki tudi v svoje molitve vpletali, ter jih k sedežu nar Vikšiga pošiljali, ki je svojim otrokam govoril: „Molite in dano vam bo.“ Kako bi bil predobri oče take prošnje mogel neuslišane odvreči, kako iz ljubezni do njega vnetima zaročnikama svoj blagoslov odreči!?

Nikakor, temuč vslišal je zdihljeje podložnikov in dopadljivo se je na pravičniga gospodarja in njegovo ljubo gospó ozerl, tudi čez nju svojo vsigamogočno besedo izrekel: „Rastite in pomnožajte se.“ Hirlanda je kmalo nebeški blagoslov čutila, kateri je gotovi porok zakonske ljubezni in zvestobe, ter oba zaročnika sta se darivcu vsiga dobriga za predrago podarilo serčno zahvalila, in ga še za vprihodnjč blagoslova in pomoči prosila.

Tode ljubi Bog vedne premenbe veselja in terpljenja na tém svetu perpusti, de bi njegovi otroci njegove dobre darí bolj čislali, in de bi nikolj nanj ne pozabili. Po svoji modri dobroti tedaj je tudi Artu in Hirlandi po dnevih veselja dni terpljenja in britkosti poslal.

Po božji previdnosti namreč se je mogel francozki kralj na vojsko napravljati, toraj je vsim svojim vojvodam napovedal s svojimi junaki se pripraviti; starim vojvodam, ki so v vojski že slavno ranjeni bili, je sicer dovolil doma ostati, svoje trume pa drugim vojvodam zročiti, mladimu Artu pa bi sramota bila, ko bi ne bil sam s svojimi ljudmi v vojsko šel.

Težko je Arta neperčakovana pot v vojske stala, že zato, ki je svojo gospo, ktero je priserčno ljubil, nerad zapustil, in kar mu je še hujši djalo, de se je ona porojstniga časa nadjala; toraj se je sam s svojimi na pot napravljati mogel. Nar hujši mu je bilo, ločitev gospé napovedati, vender tudi to je moglo biti, če bi bil prav rajši vidil, de bi mu to bil kaki drugi opravil.

Ko se je Hirlanda od perve žalosti nekoliko oddahnila, je sama potrebo ločitve spoznala; Arto si je vse perzadjal, jo potolažiti: de bo namreč nemožna množica sovražnikov kmalo premagana, in de se brez potrebe ne bo v nevarnost podajal, kamor ga bosta pa vest in dolžnost silila, de ga bo božja roka branila, in de bo s slavo in častjo sopet v njeno naročje se povernil.

Dneva svojiga odhoda še Arto Hirlandi razodel ni, pa tudi ona ni mislila, de bi že tako blizo bil, ali vse je že bilo pripravljeno. In ko je Arto svoji družini še posebno naročil bil, gospé skerbno streči, in mu včasi kaj od nje oznaniti, je drugi dan zgodej Hirlando zapustil, česar sirota

ni zapazila, dokler ni že deleč od grada bil. Ko je Arto z svojimi ljudmi, tode tudi z žalostnim sercam proti Parizu šel, je Hirlanda sama doma le Bogu svoje britkosti toževala. Nič dodriga se ji ni v prihodnost dozdevalo, le k nebu je zdihovala, in z delavnostjo si je težavne misli preganjati prizadevala, ki so ji vedno manj ali več nedolžno serce tergale.

Hirlanda in njéni svak Gerard.

Vojvoda Arto je imel brata, Gerarda po imenu, ki mu pa ni v ničemur enak bil. Kakor je Arto rad le v tihoti, tréznosti in v domačim veselju živel, tako je Gerard le v veršech in šumečih posvetnih družbah in imenitnih pojednjah razveseljevanja iskal. Razun tega je bil zlo spačeniga serca, in že pri svatovšini je z nevošljivim očesam bratovo srečo pretuhtoval, in nič ni bolj želel, kakor de bi Arto brez otrok ostal, de bi on kdaj k posestvu vojvodstva svojiga brata s tem ložej prišel. Precej po svatovšini se je sopet na dvor angleškiga kralja podal, in tam v raznih razveselicah svoje premoženje tratil. Kakor tresk ga je pobila novica: de se njegov brat za goto-

vo svojiga rodniga naslednika nadja; vendar ga je pa veselila potreba bratove ločitve od svoje zaročnice, ker ravno na to ločitev je spolnovanje svojih hudobnih želj snoval. Precej je sklenil svojo svakinjo obiskati, in že drugi dan se je v ladijo podal; kmalo je prišel v bretanjsko primorje, in zadnjič nenadjama v grad svojiga brata.

Z velikim veseljem ga je Hirlanda sprejela, ker ga je tudi pošteniga, kakor je brat, mislila. Vse opravila je z nar večim zaupanjem le njemu zročiti menila, pa ga je tudi odkritoserčno za to prosila in z raznimi spoštovanji in častmi ga obkladala.

Kakor vsi hudobniki, je tudi Gerard zviti hlnjic bil, od kraja se je kazal, kakor de bi ne imel časa dolgo se muditi, in de je le prišel, kakor dolžnost tirja, svojo častitljivo svakinjo obiskat; ko ga je pa le še ostati nagovarjala, je obljubil njenim željam vstreči, in kakor bo mogoče, vse oskerbovati.

Zdej se je Hirlanda sopet srečno mislila, ali še srečnejšiga se je Gerard štel, kterimu se je vse do zdej po sreči izšlo.

Hirlanda je svojiga svaka spodobno častila, pa tudi celi družini ukazala, njega na tanjko slušati. Tudi Gerard se je v začetku pošteno in zvesto vedel in se proti svoji svakinji prijazniga, ljubeznjiviga in skerbniga skazoval.

Nar imenitniši in nar prva njegova skerb je bila, kako bi grajsko družino bolj spoznal, ter jo, če ne vso, saj veči del na svojo stran spravil. To je kmalo zapazil bil, de pametno in varčno bratovo gospodarstvo ni bilo vsim prijetno, ker ni tako pogostama pojedinj dajal, in tedej od gostov daril niso dobivali. Le te je s svojo darežljivostjo zaslepiti skušal, in res jih je kmalo za se perdobil. Tudi per drugih se je te zvijače poslužil, in spolnil se je priговор: „dnar je sveta gospodar“, ker kmalo je cela družina Gerarda čez vse obrajtala.

Ravno tako si je tudi podložnike perdobiti znal. Kadar je od kake nadloge ali nesreče zaslišal, precej je, se vé de s pervoljenjem Hirlande veliko podaroval, vselej pa zraven še kej, kakor de bi iz lastniga bilo, perdeval. Družina, ki jo je Gerard dobro pital, je samo njega podaravca teh milošinj hvalila in razglaševala,

in kmalo je bil Gerard povsod, v gradu in zunaj obražtan in ljubljén. Vender še nekaj, tode clo malo zvestih je Hirlanda med družino imela, katerim Gerardovo obnašanje nič kaj ni dopadlo. Ali Gerard jih je dobro poznal, in skerbno na nje pazil, de bi njegovimu namenu ne škodovali. — Narveč je bilo hudobniku do tega, kako bi babico in hajo perdobil, ki ste že popred v grad zaklicaue bile. To pa je bilo lahko, ker ste revne bile, in ker je babica, kakor skoraj vse take rada jedla in popivkala, zato je kmalo zvijač najdel, ju v svojo mrežo vjeti, de ste toliko nesramne postale vsim njegovim hudobnim poveljam, se podložiti.

Taka se je v gradu godila, ko je Gerard komaj dva mesca v njem prebival. Družina, ki se je popred za razveselovanje svoje gospode vse perzadjala, je bila zdej perpravna jo žaliti in v nesrečo pahiti. Desiravno ni Hirlanda nikoli od družih kaj hudiga mislila, vender se ji tudi nič dobriga ni dozdevalo; in kolikor bolj se je čas porojstva približeval, toliko huje ji je perhajalo, vzroka pa svoje otožnosti si ni mogla razložiti.

Vojvoda Arto v vojski.

Ker je Arto naglamlja na pot šel, se je britkosti, ki bi jo bil per slovesu občutil, ognil; ravno to ga je pa zmirej po poti peklo, ter sam sebi je očital: **K** nje bi bil mogel iti, še enkrat jo viditi, od nje slovo vzeti, sej le vender ne vém, če se bova še kdaj vidila. Hitel bom tedaj sovražnika pobiti in zmagati, mogočni **Bog** me bo varoval, sej se le za kralja in za to vojskujem, de bi svojo ljubo tovaršico kmalo spet srečno razveseliti in pozdraviti mogel.

S takim tarnanjem, ki ga je včasi z upanjem, včasi z britkostjo navdajalo, je zamišljen že tako deleč odjezdil bil, de ga je še le spehanje konj počitka opomnilo, ker on, in cela njegova družba so pokrepčevanja potrebovali.

Vsi vojšaki so bili do zdaj zlo žalostni, ker se jim je vojvoda zavolj britke ločitve od svoje gospe v serce vsmilil. To de kmalo jim je Burgundarsko vino jezike odvezalo, le boj in zmaga je bila v mislih, in še vojvodu, ko so ga hrabri junaki nepremakljive zvestobe zagotovili, se je jelo celo razjasnovati. **Ko** je pa sopet odriniti

čas peršel, in so se že vsi na pot vzdignili, so se mu že spet poprejšne težave ponovile, ga celo pot nadlegovale, in ga še takrat ne zapustile, ko se je že s kraljevo vojsko sklenil bil.

Nekiga dne je vojvoda tako zamišljen v šotorju sedel, de prihoda eniga svojih nar ljubših prijatlov nič ni zapazil. Prijatelj ga en čas molče gleda; potem ga zaprosi, naj bi mu vzrok svoje vedne žalosti in otožnosti razodel, ker je veliko polajšanje, zvestiga in vdeležljiviga prijatla imeti, „de sim pa tvoj zvest prijatelj, mende vsaj ne dvomiš?“ mu reče.

Arto mu odgovori: De boš prepričan, de te res prijatla spoznavam, ti bom pa odkril vzrok svoje žalosti. Lej! Kar sim ljubo tovaršico zapustil, so mi vedno neke (nesrečonosne) prečutila pred očmi: ravno nicoj, komaj, ko sim zaspal, zagledam v sanjah svojo dobro Hirlando kakor merliča ležati, zraven nje pa jastroba, njeno telo požrešno kljuvati, in njeno oserčje požirati. Nikolj nikjer ni bilo človeka, de bi ji v pomoč perskočil, še nekaj njenih poslednjih zdihljejev sim slišal; in še druga dva ropna ptiča sta jastrobu njeno tru-

plo clo raztergati pomagala. Oh! le spomniti se teh sanj me groza in strah pretrese. Perjatelj! bojim se, de to nič dobriga ne pomeni.

Na te besede je še neki drugi znanec vojvodov peršel, kterimu je tudi svoje sanje povedal, pa zastonj sta si oba prijatla perzadevala, te misli iz glave mu izbiti, svetovala sta mu tedaj kakiga poročnika nalaš domu poslati, ki ga bo nar bolj goljufne terne prepričati mogel. Vojvoda je prijatla uslišal, poročnika poslal, in kmalo vesele novice od vojvodnje prejel.

Sama mu je pisala, mu svojo ljubezin in skerb do njega odkrila, vse okoljšine na tanko obznanila: de željno perčakuje, kako mu bo z obetavnim naslednikom naprot perhitela, i. t. d. To pismo je vojvoda več cenil, kakor vse zaklade in vse blago tega sveta, samode skerbelo ga je, de ne bo vse v redu doma šlo, kakor, če bi on zraven bil.

Hirlanda nesrečna mati.

Tudi Hirlando je otožnost vedno nadlegovala, pa skerbela jo je skrivati, sosebno v pismu na Arta se je tega opomniti

zderžala. Ves čas je z delam za svoje prihodnje okoljšine dopernesla, prezalo pelnico iz zelene perprave je narejala, v katero je nekoliko popeličnih (Hermelin) podob tako umetavno vsiti umela, de so se ljudje, ki so jo ogledovali, njeni lepoti čuditi mogli.

Hudobni Gerard tudi ni tega časa v nemar pustil, še le obračal ga je v prid spelovanja svojih zlotvornih namemb. Dobro je vedel, de mu ni mogoče, do posestva vojvodskega sedeža priti, kakor hitro brat lastne kervi naslednika dobí; toraj je strašni sklep storil, precej perviga otroka deleč iz grada umakniti, in raji ga umoriti, kakor ga k spoznanju svojih staršev in svojiga stanu priti pustiti.

Za kaj taciga speljati mu je pač pomoči družine, babice in baje treba bilo, pa na te se je že precej smel zanesti. Pa per vsem tem je vender mogel dvomiti, če še kdo more biti tako neusmiljen in grozen, de bi ga njegov strašni in hudobni namen ne prestrašil mu v pomoč streči; rekel je toraj, de je po posebnim povelju svojiga brata permoran, otroka precej po porojstvu v angleško primorje poslati, kjer ga bo

že nekdo perčakoval, in za njegovo daljno postrežbo in zrejenje varno skerbel. Babici pa in baji je rekel, de zamorete z vednim molčanjem od vsiga tega za vselej srečne, drugač pa nesrečne postati. One pa ste mu njegov ukaz zvesto spolniti obljubile.

Med temi raznimi perpravami je čas porojstva nastopil, silne bolečine so Hirlando težile, de se po pretečenim dnevu nič upanja k boljšimu ni bilo, temuč vsi pričujoči so menili, de bo samo smert konec njenih težav; in bolečine so jo tako premagale, de se več ur nič zavedla ni.

V temu času ravno je srečno porodila, in hudobni Gerard s svojimi ravno tako hudobnimi pomagavkami se je take perložnosti razveselil, ker zdaj so mladiga vojvodiča lahko odnesli, dokler je njegova mati še nesvesta ležala. In res je že bilo dete deleč od gradu odnešeno, ko se je Hirlanda spet zavedla; tolovaji so po svojih namenjeni poti k primorju hiteli, kjer so jih že vsi drugi Gerardovi pomagači perčakovali.

Hirlanda, ko se je popolnoma zavedla, je, se ve de, precej po detetu prašala, pa žalostni odgovor so ji dali: Nej pač

nikar po detetu ne popraša, ker so ga preč spravili, de bi se njegove čudne podobne ne prestrašila, kar bi ji v sedanjih okoljshinah posebno moglo škodovati. Sicer si pa tudi misliti more, de je pri takih bolečinah moglo skaženo biti, ki bi bile tudi njo skoraj umorile.

Vojvodnja vsiga tiga ni mogla nikakor verjeti, zatorej je hotla dete viditi, kakoršno si bodi, tode poprejšnji odgovor je spet prejela, in družina jo je zagotovila, de ji z lahko vestjo deteta še pokazati ne smejo. S težkim sercam je zdaj Hirlanda perčakovala, de je doslej narzvestejši hišna pri nje sama ostala, na to se je še nekoliko zanesla, de ji bo po pravici, tedaj tudi resnico razodela. Pa tudi to je bil že Gerard podkupil, tudi ona je poprejšnji odgovor dala.

Kakor je že precej pri pervim odgovoru Hirlandi do smertne nevarnosti slabost prišla, je jo tudi zdaj taka britkost obsula, de je glasno jokaje in plakaje tako oslabela, de se je vnovič bilo bati, de bi tolikimu terpljenju smert konca ne bila storila. Pa vender še s tem ni Hirlanda kozarca svojih britkost popolnoma izpraz-

nila, še le veliko huji so jo čakale, in sicer tolike, de bo vsak rekel, de bi bolje bilo za Hirlando, ko bi bila že zdaj njih konec v smerti našla.

Kaj se je z vojvodičem zgodilo?

Brez skerbi je zdaj vojvodiču dana baje proti primorju šla, njeni mož jo je spremljal, in po celi poti nista imela od drugiga govoriti, kakor od dobrih in veselih dni, ki jih bosta z dnarjem, kteriga jima je Gerard obljubil, živel. Iz tega se vidi, de sta tudi ta dva taka bila, kakor jih je še veliko današnji dan. Zmerno in v redu živé, dokler jih potrebsina tako živeti mora, kakor pa kaj več dobijo, vse sproti nemarno potratijo. Per takih prigovor velja: Kolikor vidi, toliko zapravi. Zato ne more dobrotljivi Bog takim nikolj zadostiti, ker jim narlepši darovi komej en dan pomagajo, od kterih bi zmerni včasi več kakor celi teden pošteno živel; oni pa jih z nezmernostjo v hudobijah in grehah k lastnemu pogubljenju zapravljajo.

Gerardu se je v gradu tudi dobro godilo, ker so se mu njegovi hudobni nameni tako po volji izšli, de več ni mogel

dvomiti, de bo vojvodič po njegovi nameri spravljen. Tode tisti, kateri človeške sklepe vidi in jih sam bolj spozna, jih dostikrat spremeni, kjer človek nar manj priča-kuje.

Tako je bilo tudi pri nemarnih sklep-
pih hudobniga Gerarda. Una dva sta si-
cer res v tisto (Havre de Graško), za-
vetje prišla, kjer so nekdanj vsi sužnji, če
jih je kaki vihar kje zanesil, prosti in svo-
bodni postali, tode tega ni bilo zdej več
perčakovati, ker je že od nekdanj to po-
milovanje nehalo, in nobedin ni več mislil,
de bo vsužnjeni vojvodič kdaj svoboden,
ker nobedin ga ni sužnja vedil razun unih
dveh, ki sta ga v svoji oblasti imela.

V šent Malu, zdaj prav imenitnim
mestu, je bil takrat neki klošter ali sa-
mostan, v katerim je Bertrand, mož v celi
okoljšini resnično pobožen, bogaboječ opat
vsakimu znan, živel.

Ob navadni uri je šel eniga dne spat.
V sanjah je videl Gospodoviga angelja
pred seboj, ki mu je razložno ukazal: nej
precej vstane, svoje ljudi zbere in z orod-
jem preskerbi, ter nej jih naglo v Havre
de Grace pošlje; ker tam bojo nekoliko

beguncov našli z enim še nekeršenim detetam, ktero nej reši.

Bertrand že popolnoma zdrاملjen je gospodovo povelje prec spoznal, toraj je vstal, iz stanice zraven, svojiga brata poklical in mu ukazal: nej svoje ljudi z orodjem preskerbi, in k bojevanju pripravi. Ko so se že vsi bili zbrali, jim je Bertrand praznično gospodovo povelje razodel, in jim zapovedal, ne muditi se, ter otroka v samostan pernesti. Vsi so svojiga gospoda spoštovali in ljubili, in od nekđaj so že vajeni bili njegovo voljo na tanko spolnovati, ker so bili dovoljno prepričani, de le dobro hoče in iše, in de je odrešenje nedolžnosti vselej njegovo narblažniši veselje; zatorej so prec kakor je izgovoril, proti zavetju hiteli z zaupanjem na Boga, de jih bo varoval, ker njegove zapovdi spolnujejo. Še pred juterno zarjo so bili na namenjenim mestu, vidili so pač barko, kakor de bi kteriga čakala, pa od povedaniga ropa ni bilo še nikjer nič zagledati. Dvomili pa vender niso, če bo peršla, torej so se na perpravno in dobro mesto postavili, od kodar so prepričani bili, de jim uiti ne more. Juterna rudečica

je po malim še na nebu svitljala, kar zagledajo več ljudi od deleč simkej hiteti, po katerih so se brodarji že oddavnej željno perčakvaje ogledovali. Zdaj so opatovi ljudje na begovce perderli, barkarji so jih sicer z orodjem branili, in rop, kteriga so zdaj nenadjama od sovražnikov obkoljeniga vidili, s silo otet skušali; tode kmalo jih je bilo veliko pobitih, in drugi so zbežali. Opatovi junaki so otroka nepoškodovaniga kakor tudi uno nesramno ženo ž njenim možem v svojo oblast dobili, in jih v samostan odrajtali. Neizrečeno vesel je bil Bertrand obetavniga otroka viditi, kteriga je božja previdnost rešila, pa tudi vesel je bil, de je svojo sestro, ki je po smerti svoje hčerke grozno žalovala, s tem mogel potolažiti, de ji je ta blagi nebeški dar zročil, in jo mater po božji skerbi otetiga otroka izvolil.

Prec jo je rekel poklicati, celo pergodbo ji je razložil, in zauzetno jo prosil, de bi to dete za svoje vzela, ktero ji je božja previdnost naključila, zakaj gotovo bo Bog za tako dobro delo svoj blagoslov celi hiši skazal in obilno srečo ji podelil.

Berita opatova sestra je svojiga brata čez vse ljubila in spoštovala, zato je z očitnim veseljem v njegove želje pervolila, in je tud zares v vsim dobra in poštena mati mladimu vojvodiču bila. Še tisti dan je bilo dete keršeno, Bertrand in njegova sestra sta mu kumovala (botra bila) in tudi njemu je bilo ime Bertrand dano. Zdej je vojvodič po svetim kerstu ud Jezusove cerkve postal, in pravico do nebes praznično zadobil.

Nadaljnje spelovanje Gerardovih sklepov.

Nedolžno dete je bilo zdej rešeno, dobro Hirlando pa je še zmirej hudobni Gerard gospodoval, in ji še veliko huji britkosti pripravljaj. Perviga bratoviga naslednika je zdaj za vselej oddaljeniga menil; pa če mu tovaršico pustim, si je mislil, mi še ni pomagano, in moje lepe želje se ne bodo spolnile; če jo pa umorim, se bo še enkrat oženil, pa že sopet svoje namembe ne bom dosegel. Spomne se zadnjič postav tistiga časa, ki so mu prav vseč bile, po katerih se namreč mož, če je svojo ženo zgubil, ne sme oženiti, dokler

sedem let ne preteče. Če tedaj Hirlando kam sežene, si je mislil, bo za 7 let na varnim, in po sedimletnim udovstvu se ne bo več bratu poljubilo, vdrugič se oženiti in tako bo svoj namen dosegel.

Kar je sklenil, je storil. Kakor previhana hudobija svoj sklep spolniti kmalo perpravne perpomočke znajde, je tudi Gerard v terpljenje svoje svakinje priročne zvijače našel. V svojim žalostnim stanu se je le prav malo opomogla; bolj je bila senci, kakor človeku podobna, ko ji je Gerard neusmiljeno očitati začel, de prepovedano znanje z bližnjim plemičem ima, in po taki nezvestobi celo rodovino oskvernuje.

Hirlanda je svojo čast in svoje poštenje vedno skerbno varovala; zatorej so ji take očitanja in obdolževanja tolike britkosti zadale, de je pri té priči omagala, de so ji hišne v pomoč perteči mogle. Take nedolžne terpljenja je Bogu tožila, grenke solze je točila, in svojimu Artu pisala. Tode tudi s tem pismam se je zgodilo, kakor z vsimi poprejšnimi, ker Gerard jih je znal vse v svojo pest dobiti.

Ta hudobnež je zdaj drugo pismo

Artu pisal, in v njem dobro Hirlando z perđjanimi lažmi, ki so bile povsod v gradu in zunaj rastrešene, precej očernil. Družino je skoraj vso na svoji strani imel, toraj mu ni manjkalo dosti prič, ko bi jih za poterjenje svojih izmišljenih laži potreboval.

Ravno takrat je Gerard pri Hirlandi bil, in jo neprenehoma z očitANJI terpinčil, ko je odgovor od Artu prišel, in ko je vedil, de bo to pismo po njegovi volji, ga je prec rekel odpečatiti in glasno ga brati. Pa tako dvoumno je bilo pisano, de Gerard ni prav zadovoljen ž njim bil, in tudi Hirlanda ni popolnoma obupala; ker Artu se je še vender dozdevalo, de njegova tovaršica kaj taciga storiti komaj zmore.

Pa hudobija malokdaj v zadergo pride, in še takrat si kmalo vé pomagati, ker za svoj namen doseči je vse storiti pripravna. Kar je tedaj poprejno pismo per Artu le zaplatovalo, to so prihodnje do dobrega dokončale, in česar Artu per vsim tem vender še ni hotel ukazati, to je previhani Gerard drugači znal doseči.

Vedne britke očitanja so namreč Hir-

lando tako deleč pripravile, de se ji umreti nič več strašniga ni zdelo, in de je dostikrat želela, narrevnejši dekla biti, de bi le mirno in zadovoljno svoj slabi kosčik kruha vžiti mogla.

Take odkritoserčne želje je njena narljubši hišna služabnica večkrat slišala; tode namesto jo tolažiti, je nesramnica iz pohlepa po dnarjih vse, kar je slišala, hudobnemu Gerardu prenašala. On ji je vselej zopet nove povelja nakladal, ktere je potuhnjenica Hirlandi vse tako razodevati znala, kakor de bi bila skrivej od svojih prijatlic zvedila, in to je še večkrat s kovarnimi solzami poterjati, in tako priserčno usmiljenje hinavsko skazovati umela.

Tako ta nesramna deklina enkrat k Hirlandi pride, in ji vsa solzna pové, de jo je vojvoda, njéni mož, po Gerardu umoriti ukazal; in še huji skoraj jo je milovala, kakor je Hirlanda sama razžaljena bila. Zadnjič Hirlanda vpraša: „Za božjo voljo! kaj mi je tedaj storiti?“ in podšuntana pomagavka še zmirej jokaje odgovori, de ni druge pomoči, kakor se preobleči in zbežati, ker sicer, če še v gra-

du prenoči, gotovo mora poginiti. Precej se ji ponudi, obleko preskerbeti, in ji kolikor bo mogoče perpomoci, de bo bolj varno ubežati mogla.

Hirlanda sama je menila, de je to edina pomoč, si življenje rešiti, zatorej jo perserčno ponujane pomoči zaprosi, še nekaj malo svojih dobrin, kar jih je bližej bilo, pobere, in v slabi obleki revne dekcle iz svoje grajske domačije zbeži, nevedijoč, kje in kako si bo potrebniga stanovanja in živeža iskala. Pa nedolžno se spoznavši se je s terdnim zaupanjem na božjo pomoč zanesla, in skoz bližnji gojzd se podala, dokler ji temota noči in utrujeni udje dalje iti niso branili.

Zdej sicer ni bila več v svojim z v-sim previdenim gradu; ker je pa ta že davnej mesto njenih terpljenj bil, se je še veselila, de zdej v prostorni božji hiši pod veličavno, z lesketečimi nebeškimi zvezdami posuto streho z mirno vestjo, prosta od britkih in nezasluženih očitanj, prenočiti more. Glasno se je premilostljivi božji previdnosti zahvalila, in v vednih molitvah k slavi in časti božji mirno zaspala, in še le per sončnim izhodu zbu-

dila, ter Boga serčno zahvalila za spanje, kakoršniga že dolgo ni vžila.

Zdaj je začela od svojiga gradu, ki ga je še od deleč vidila, zopet dalje bežati. Večkrat je na usmiljene ljudi naletela, ki so jo deklo brez službe mislili, in ji včasi jedi in slabiga stanovanja podarili. Tako je čez nekaj dni blizo neke lepe z gojzdam obdane grajšnice peršla. Tukaj se je precej deleč od svoje domačije mislila, in sklenila je, tukaj kake službe poiskati. Ker je gospod te grajšine že umerl bil, je Hirlanda samo gospo službe in živeža prosila, ktera ji pa odgovori, de za zdaj nobene ne potrebuje, k večim ako hoče za pastirico biti, naj ostane. Hirlanda je obljubila zvesto živino oskerbljevati, in se je te uboge službe grozno zveselila.

Vojvoda Arto se iz vojske poverne.

Gerardu je bila novica pernešena, de je Hirlanda ubežala, desiravno jo je sam že vedil, in davnej že želel. Ko je pa že pozno zvečer bilo, se je Gerard k videzu pred drugo družino skerbniga kazal (ker samo njemu, hišni in še nekaj zanesljivim

je bila cela pergodba na tanko znana). „Sej vender le“, pravi, „ne more deleč biti, se blezo le svojih nespodobnost sramuje, pa jutri se bo gotovo zopet perkazala.“

Drugi dan je sicer grad in vse poslopja preiskati ukazal, to de le od toliko ljudi, de so vsaj celi dan s tem opraviti imeli, in tako še le po tem tretji dan zunaj grada in nekej ur daleč iskati zamogli, pa se vé, z željeno novico so se vernili, de je nikolj nikjer ni. Zdaj se je hudobnež lahko svojih speljanih namenov veselil, ker je zares brata za 7 let v udovski stan perpravil, in si tako časa perdobil, na druge pomočke misliti, kako bi svoje namene popolnoma dosegel.

Zdej se mu je nar potrebniši zdelo, svojiga brata Arta obiskati, de bi ga, ko bi morebiti še kaj dvomil, popolnoma nezvestobe in nesramnih pregreh njegove gospé prepričal. Spravil se je tedaj, in kmalo s svojimi v šotor vojvoda peršel, ki se je zares njegovimu priходу čudil.

Tuga, žalost in bolečine serca, de je njegova gospa tako nezvesta, pa zopet usmiljenje do nje, če je nedolžna, kar je

zmirej še misliti smel, je Artu njegovo zalo cvetéčo podobo tako odvzelo, de je vsak njegovih prijatlov mislil, de se ga bo suha bolezin ali jetika prijala in ga končala.

Pervo vprašanje do Gerarda je bilo: „Kje je moja Hirlanda? Ali je zares tolikšnih pregreh kriva? Kaj mi je vender z njo početi?“ Gerard, v goljufni in perliznjivi zgovornosti previhani zanikernik mu odgovori: „Kako vender vojvoda Arto nad tem more dvomiti, ali misli celo, de je njegov lastni brat v stanu, v tako imenitnih rečéh ga nesramno omamiti!“ Dalje pravi: „Ze perve dni, ko sim v tvojim gradu bil, sim precej razločne znamenja nezvestobe vgleдал, pa porajtal nisim, jez sim tvojo gospó pošteno mislil, dokler nisim po perdušnim zaterdovanju njéne družine, na katero sim se zanesti smel, popolnoma prepričan bil. In ko nisim tega iz eniga, ampak iz več prepričkov sklenil, sim mislil, de ne smem z dobro vestjo kaj taciga svojimu bratu perkrivati.“

„Pa sàj je“, tako je Gerard končal, „to narbolj zanesljivi prepriček, de jo je vojvodnja, berž ko je čutila, de so se njene gerdobije zvedile, osramotena pote-

gnila. Jaz sim si vse perzadjal, jo najti; pa nobeniga sledú ni bilo mogoče dobiti. Ko bi bila dobro vest imela, bi zbežala ne bila. Kar sim ti pravil, bodo tudi vsi moji in tvoji ljudje poterdili.“ Tako že oslavljeniga Arta je to tako močno prijelo, de je komaj še govoriti mogel. „Umreti bi mogla“, pravi, „in svojo nezvestobo z življenjem skupiti, ako bi še doma bila.“ Tudi vojniškiga hrupa se je že naveličal bil, izročil je tedaj svoje ljudi drugimu vojvodu, in se z Gerardam nazaj v domačijo podal.

Kakor domu pride, vsaciga posla posebej pred se pokliče, in na tanko sprašuje. Ker so pa vsi od Gerarda podkupljeni in podučeni bili, so tudi vsi enako odgovarjali, in Arto, narpred od svojiga brata vkanjen, zdaj pa tudi od cele svoje družine preslepljen je še enkrat Hirlandi smert zapersegel, ko bi jo našel. Ko je Gerard svoje reči tako povoljno zvodil bil, je od Arta slovo vzel, in se nazaj v Anglijo podal.

Zdaj je bil Arto sam v svojim gradu. Kamorkolj je šel ali pogledal, ga je vsaka stvar poprejšnjih blagih dni opom-

nila; zatoorej mu je bilo vse zoperno in neizrečeno je nezadovoljin in nesrečen bil. Pri lovu, pri igrah, v družbah prijatlov je veselja iskal, tudi je včasih na svojo nejevoljo toliko pozabil, da se je zboljšanje njegoviga zdravja precej kazalo, pa, kakor hitro je spet sam bil, je v poprejšno otožnost zapadel.

Ko je že celih šest let preteklo bilo, se je enkrat v dozďaj zmiram zaklenjeno stanico svoje gospe podal, in vse je notri v takim stanu našel, kakor je takrat bilo, ko jo je zapustil bil. Solzé so mu v oči prišle, ko je v nekim kotiču slab papir vĝledal. Bil je začetik pisma, ki ga je nekďaj Hirlanda njemu pisati namenila. V teh malo versticah je nezbrisljivo znamenje njene resnične ljubezni spoznal, kakor tudi bitko obžalovanje, zakaj ji vender nikolj ne piše, ko je že več ko dva mesca od doma. Kakor je že pri prvi stopinji stanico Artu neutegama misel v glavo stopila: „Oh! ona je gotovo nedolžna“ se je po branji teh verstic še globokeje v njegovo serce vsadila, zlasti ker je dobro vedil, koliko pismov da ji je med tem časam poslal. „Kako je to mogoče“, si je mislil,

„de bi ti nobeniga mojih pismov dobila ne bila. O ko bi vsaj tukaj bila, nemara bi svojo nedolžnost dovoljno spričala.“ To mu je le še nove misle v terpljenje donášalo, rad bi jih bil Arto s stanico vred zapustil, tode ni mogel, zakaj prevelikokrat so se mu v sercu ponavljale, in kmalo bi bil bolj nagnjen Hirlando nekrivo, kakor krivo misliti.

Več ur sta včasi vojvoda in neki njegovih poštenih služabnikov s sivo glavo v kratkočasnih pogovorih dopernesla. Ta starček reče neki večer, ko je vojvoda pogovor ravno na svojo Hirlando obrnil s sicer nenavadno resnobnim glasom: Naj vprašam kogar hočem, vedno se sliši: Vojvodnja je kriva, in kolikorkrat kteriga poprašujem, zdi se mi, kakor de bi mi kakki vikši glas rekel: Nedolžna je. Tega si sicer jaz ne znam razložiti, pa tudi verjeti ne morem, de bi bila vojvodnja obdolženih pregreh kriva.

Vojvoda ga resnobno pogleda, nekaj časa molči, mu voši lahko noč, in se v posteljo odpravi, tode celo noč ni očesa stisnil, in drugi dan zgodaj dobrimu starčku reče: Vi imate prav: Hirlanda je ne-

dolžna; jaz to poterdim. De je pa Gerard toliko hudoben, jo lažnjivo nezvestobe obdolžiti, tega ne morem verjeti, marveč, de je tudi on mogel preslepljen biti.

Vitez Oliven pri svoji teti.

Sedem let je že preteklo bilo, de se za Hirlando nič vedilo ni; vsak je mislil, de so jo težke terpljenja pokončale. Nekaj sosednih plemičev se je odpravljalo na božjo pot na S. Mihelsko goro, ki je na Francoski meji proti Španskim. Njih vojvoda Arto jim je tudi rad dovolil, in kmalo so se kupama na pot podali. Ko so se več dni tamkaj mudili, in svoje reči s pravo keršansko gorečnostjo opravili bili, so se vsi skupej vernili.

Le eden narimenitniših, vitez Oliven po imenu, se je od svoje družbe odločil, ker je pri té priložnosti svojo teto obiskati želel, ki je proti Normandski strani v neki grajšini prebivala, ki je bila v sredi gostih gojzdov. Od druge strani je vitez za pot do grajšine pač dobro vedil, pa od te strani še ni nikdar hodil, zató se je kmalo v temnim gojzdu zgubil bil.

Sam ni vedil, kje je, kar zasliši

šum, in ta ga je opomnil, de mora kaka čeda blizo biti. Urno hiti proti tistimu kraju, odkodar je šum zaslišal, pa kako ga je zveselilo, ko je zares čedo, in pri nje pastirico zagledal. Vpraša jo, kje de je on, in po kateri poti se k grajšini pride. „Tukaj“, mu pastirica odgovori, „ni nobene prave poti, de bi k grajšini peljala, pa pripeljati Vas hočem na kraj, de boste kmalo grajšino zagledali.“

Z veseljem se Oliven v to poda, in gre za nekaj otožnolično pastirico, kmalo pride na pravo pot, in pred grajšinske vrata. Svojo teto, postarano udovo, je v narboljim zdravji in serčno nad njegovim nepričakanim prihodom razveseljeno našel. Z vsim mu je stregla, de bi mu prebivanje ondi prijetno storila, prec je poslala sosedne plemiče k obedu vabit, de je tako v raznih igrah in razveselicah čas tekell.

Olivnu se je tista pastirica, ktero je, ko mu je pot v grajšino kazala, precej na tanko pogledal bil, zmiraj od pred že znana dozdevala, pa ni se mogel prec zmisлити, kdo de bi bila. Njeno obnašanje pa vender je očitno pričalo, de v tem stanu

ni ne rojena, ne izrejena, ampak de je mordè le po kaki nesreči vanj prišla. Zato je Oliven, terdno sklenil, svojo teto poprašati, kdo de bi ta oseba bila, pa nenadjano slovesno sprejetje, vedno razveselovanje in druge zamude so storile, de je na to vprašanje popolnoma pozabil bil.

Permeri se slednjič, de je pastirica v grajšini po svojih opraviilih memo Olivna šla, in prec se je svojiga sklepa spomnil, ter popraša pri njem stoječo teto, kdo bi ta ženska bila, ki ravno memo gre. Teta mu pové, de je njena pastirica, in po njenih besedah uboga kmetiška hči; pa de ji je njeno spodobno in priljudno obnašanje že večkrat dalo soditi, de mora več biti, kakor pravi, pa de vender kaj več ni mogla od nje zvediti.

Nato se poda Oliven s teto v svojo stanico in reče pastirico poklicati. Desiravno nerada je bila vender prec pokorna; ona namreč je Olivna dobro poznala in bala se je zato od njega tudi spoznana biti. Vsa prepadena stopi v stanico s priljudnim vprašanjem, kaj de ukažejo. Oliven jo zopet nekaj časa premišljuje, in reče nato svoji teti: „Ako bi le kdaj še mi-

sliti mogel, de naša vojvodnja še živi, bi rekel, de je ta“, in ko jo še enkrat z očmi preméri, reče: „V resnici, Vi ste naša Hirlanda, le nikar nam ne perkrivajte.“ Na to se je tako vstrašila, de je kakor merlič prebledéla.

Kmalo se je vender zopet zavedila, in si perzadevala viteza prepričati, de se je nad njo zmotil, in ni hotla nikakor druga biti, kakor uboga kmetiška hči. Vitez na to teto vpraša, kdaj de je prišla v grad, in zvedil je, de ravno ob tistem času, ko je Hirlanda zbežala bila. Zdaj ni mogel več dvomiti, in ni odjenjal, dokler ni sama odkrila, de je zares ona vojvodnja Hirlanda. Vitez Oliven, zlasti pa grajšinska gospa sta s pravo resničnostjo in spoštovanjem odpušanja prosila, de nista dozdej vojvodnje poznala, in jo tako malo čislala. Tolikanj več je pa še Hirlanda začela prositi, naj bi je ne razglasili, ampak v sedajnim stanu pustili, v katerim se veliko mirniši in zadovoljniši čuti, kakor je popred v svojim gradu živel. Ne more, pravi, božji previdnosti dovolj zahvaliti, de jo je v to samoto pripeljala, in v ta nizki stan postavila. Edino, pristavi še, kar jo je več-

krat težilo je, de je mordè njeni dobri Arto nesrečen, pa de jo sploh nezvesto, Boga in časti pozabljivo mislijo, pa de jo čez to notrajno spoznanje tolaži, ker je boljši vsakimu z dobro vestjo za slabiga, kakor s slabo vestjo za dobriga spoznanimu biti. Tudi to nezgodo tedaj se je prenašati učila, je rekla in še enkrat serčno prosila, naj bi jo v té samoti in pri teh nizkih opravilih njene dni preživeti pustili.

Tode pri vitežu Olivnu je bila zastojta poslednja prošnja, ter ji reče, gotovo vé, de bo od Arta z narvečim veseljem sprejeta, ki jo je davno že nedolžno mislil. Le hiteti hoče, de svojimu ljubimu gospodu, kateri brez nje srečen biti ne more, to veselo novico prinese. Hitro berziga konja zasede, in naglo proti Artovimu gradu odjezdi, ktero je čez nekaj dni od daleč že zagledal. Po malo urah bi že bil do gradu prišel, kar blizo od ceste lovce zasliši, med kterimi si je mislil, bi utegnil tudi vojvoda Arto biti. Iz ceste tedaj v gojzd zavije, in prvi, kteriga je srečal, je bil zares sam vojvoda, ki se je tega nenadjaniga srečanja z vitezam serčno obveselil. Po navadnim priklonu in pozdrav-

ljenju reče vitez Oliven: de ga veseli, vojvoda tako zdraviga, veseliga in dobre volje najti, pa de si je tudi mislil, de se bo kaj popravil, ker mu je vse pri roki, kar ga zamore pokojniga, zadovoljniga in veseliga storiti.

„Res je“, reče Arto, po globokim zdihovanju, „Vi bi resnico govorili, dragi prijatel, ko bi bil le jaz pri zbiranju svoje tovaršice kaj srečniši bil in obetavne naslednike imel.“ „„Kaj de zares““, odgovori vitez, „„je volitev vaše zaročnice tako nesrečna bila, kaj de zares bi Hirlanda toliko naloženih pregreh kriva bila? Še zdaj se ne morem prepričati dati, de resnično pobožna Hirlanda bi bila v stanu kaj takega storiti.““ „Tudi jaz“, pravi Arto, „gotovo verjamem, de je nedolžna, pa kaj pomaga? Jes le vendar nimam ne gospé ne naslednikov, in moram dvomiti, alj bom še kdaj svojo predobro Hirlando zagledal.“ „„Ako bi pa jaz““, vitez Oliven odgovori, „„svojiga vojvoda prepričal, de Hirlanda še živi, de svojiga Arta, kakor dozdaj odkritoserčno ljubi, pa, de se bo k njemu zopet povernila, če jo le sprejeti hoče, ako bi jaz sam vojvodnjo pripeljal,

bi jo li bi hotli zopet sprejeti?“ — „Pri-
jatelj, reči govoritè, katerih verjeti ne mo-
rem, in ko bi prav res bilo, kar pravite,
tako me še smete vprašati, ko bi jaz svojo
nedolžno tovaršico zopet sprejel, kaj bi ne
bilo še le meni treba prositi, de naj k me-
ni pride, in oh! kako rad bi to storil, de
bi jo le našel.“

„Znajte tedaj dragi vojvoda“, na-
stavi še vitez, „Hirlanda je pri moji teti,
tam sim jo v obleki revne dekle našel, in
jo spoznal; prosila me je sicer, naj ne o-
vadim njeniga prebivanja, v katerim, desi-
ravno v nizkim stanu, veliko mirniši in za-
dovoljniši, narzadnja dekla živi, kakor v
svojim gradu, ker narvečiga zaklada, do-
bre vesti, ji ni nikolj manjkalo, edino težko
ji je bilo, de je njeni ljubi Arto tako sra-
motno zapeljan jo zvestobe in časti pozab-
ljivo zaročnico misliti mogel, in de nemara
nesrečno in nezadovoljno živi. To misliti ji
je hujši djalo, kakor vsa druga nesreča,
in ko bi tega misliti primorana ne bila, pa,
de bi bila zvediti mogla, de njeni Arto
veselo in zadovoljno živi, bi si nikdar ne
želela iz tega nizkiga stanu stopiti.“

Arto s solznimi očmi odgovori: „O ti

mogočni Bog! Hirlanda je zamogla v svojem revnim stanu zame skerbna, in s svojo nezasluženo težko osodo zadovoljna biti, jaz pa v posestvu vsih dobrin minljive sreče nesrečno živim! Kako resničen je izrek: Nedolžnost in čednost je narveči zaklad na zemlji, in brez tega vse drugo nič ne pomaga, kako gotovo to pri sebi in svoji Hirlandi spolnjeno najdem! Pa dragi prijatelj! kdaj jo bom vidil, kdaj se narslajšiga vsih veselj vdeležil?“

„„Če vojvoda ukaže““, pravi vitez Oliven, „„prec jutri se bo njegov služabnik odpravil, in mu dobro Hirlando pripehljal, pač med narsrečniši dneve svojiga življenja bo ta dan štel, če ga vojvoda te časti deležniga storiti blagovoli.““ „Komú drugimu, kakor Vam“, reče vojvoda, „gre ta čast? in prosim Vas, dragi prijatelj, kakor narzvestejšiga, prevzemite Vi to zame tolikanj imenitno opravilo. Pojdiva, in hitiva na moj dom, de boste jutri z vsim potrebnim prevideni se odpraviti mogli.“

Vse lišne razun dveh starih in poštenih so bile iz grada spušene, tudi uni zaničljivi posli, katerim je cela Hirlandina pergodba znana bila, so že pred več

leti se iz grada podali, ker se jim je vse dozdevalo, de je vojvoda sčasama do bolj-ših misel prišel, od katerih si nič dobriga niso obetali. Vsi pričujoči so bili grozno razveseljeni, zvediti, de Hirlanda še živi, in se kakor vojvodnja zopet poverne, tudi vsi podložniki, ki so bili sčasama pozvedili, so se ravno tako radovali, de bodo dobro Hirlando zopet viditi, in jo svojo vojvodnjo pozdraviti mogli.

Vsa družina je imela z vojvodam vred dosti opraviti, kako bi se bolj vse potrebne in poslužne reči za priložno prepeljavo Hirlande pripravile. Drugi dan je vitez Oliven z odbrano družino proti Normandii odrinil, spremljalo ga je veselo klicanje zaostavše dvorne družine in tudi vsih podložnikov, katerim je vzrok njegoviga odhoda znan bil.

Hirlanda svojimu Artu pripeljana.

Takrat, ko je bila Hirlanda najdena, sta ji na dvakrat nadležno ponovljeno prošnjo vitez Oliven in njegova teta sveto obljubiti mogla, de bo smela v sedanjim prebivanju in stanu vsaj toliko časa biti in nepoznana ostati, de jo bo vojvoda Arto

sam v grad zopet poklical. — Grajšinska gospa se je sicer storjene obljube, kolikor ji je mogoče bilo, zvesto deržala, vendar je gledala, kolikor je skrivaj mogla, ji vso mogočno čast skazovati, včasih se clo zderžati ni mogla, in je večkrat kaj rekla ali storila, kar se je drugi družini nekako čudno zdelo, tolikanj več, ker bolj prebrisani so se že davnej pogovarjali: „naša dekla gotova ni kmetiška hči, tukaj kaj posebniga tiči.“ Le ti so se tedaj prec zmislili, de je njih gospa po svojim sinovcu od Hirlande kaj več zvedila, de je zato proti nje tolikanj prijazna in perzanesljiva.

Pri vsim tem je vender nobeden iz med poslov ni zavidal, ker vsi so jo serčno ljubili, ker se je tudi ona proti vsim ljubeznivo obnašala, je storila, kar je mogla, pomagala, kjer ni bila nje naložena dolžnost, in posebno žalostne je znala tolažiti in razveseliti.

Večkrat so se družina med sabo pomenkovali: de si je Hirlanda boljši srečo zaslužila, in de ji jo tudi vsak iz serca privoši. Vsim je tedaj bilo všeč, de je od gospe zdaj dosti bolj, kakor popred obrajtana in ljubljena. Hirlanda pa sama se

nikakor ni mogla v resnici razveseliti. Kolikokrat se je Arto in gradú spomnila, se ji je inako storilo, in vedno novih žalostnih dni si je domišljevala. „Kako prijetno“ si je mislila „je bilo pač teh 7 let v te samoti. Nihče me ni ne mučil, ne preganjal, vsi so me radi imeli, vsi so mi dobri bili, in potrebni živež sim v miru in zadovoljnosti vživala. Pokojno sim lahko svojemu Bogu služila, ki je tako po očetovsko za-me skerbel. Kako rada bi vse dni svojiga življenja tukaj ostala in v tem desiravno revnim — pa meni zaželjenim stanu živela! Tode dobrotljivi Bog hoče drugači, — njegova, ne moja volja naj se zgodi!“

Večkrat je še ljubiga Boga prosila, naj bi jo tudi v njenim gradu v zvestim spolnovanji njenih dolžnost podpiral, kakor dozda, de bi zmirej po potu njegovih zapoved hodila in nikolj nič zoper njegovo naravetejši voljo ne storila. Narhujši ji je bilo, vediti, de svojiga ljubiga otroka v gradu našla ne bo, ker povsod že je bilo razglašeno, tudi ona sama je slišala, de je neka vojvodnja svojiga novorojeniga deteta obropana bila, ktero je v nekim pri-

morju v roke neznanih roparjev došlo. Se ve, de ni mogla več dvomiti, ali je njeno dete, in de ga nikolj več vidila ne bo.

Ko se je Hirlanda s tacimi misli pečala — zabuči trobenta, s katero je grajšinski čuvaj veseli prihod oznanil: de se neki vitez s krasno družbo gradu približuje, kateri je, če se ne moti, vitez Oliven. Serce je gospe veselja igralo, ko od prihoda svojiga sinovca zasliši, in netegama ukaže Hirlando poklicati. S serčnim pozdravljenjem je bil vitez z vso njegovo družino pri grajšinskih durih sprejet, in po tem dragocenljivo postrežen.

Kakor hitro se je gospod Oliven nekoliko okrepčal, je vprašal svojo teto in Hirlando — same v izbo, in jima jame perpovedovati od dobre sprejeme, in serčnih želj od strani vojvoda Arta, naj bi Hirlanda kmalo se povernila; pravil je tudi od nepopisljiviga veselja, katero zavolj povernitve vojvodnje v gradu in zunej gradu vlada, in perstavil svoje serčno vošilo, ter opomnil, de ne more več dvomiti, kako bo odslej boljši in zadovoljniši dni v svojim gradu preživela.

Tudi teta njegova je te vošila pono-

vila, in le žal ji je bilo, de ni popred vedila, de se oseba tako visociga stanu v njenim gradu znajde, in de ji ni mogla dolžne spoštljivosti in časti skazovati. Hirlanda se obema serčno zahvali, viteza za njegov veliki trud, in njegovi teti za dobro postrežbo, katero je pri nje imela, in nič od vsiga po dolžnosti poverniti in obdariti ne more. Med tem je hišna oblačilo Hirlandi prinesla, vitez Oliven in njegova teta sta se umaknila, de je hišna pomagala Hirlandi se obleči. Vsa grajšinska družina je bila v dvorano sklicana, kar se prikaže tista, ki je popred narmanjši dekla bila, kakor vojvodnja med nje, in kakor je družino zagledala, so se ji solze vlile, de ni mogla besedice spregovoriti.

Zadnjič grajšinska gospa besedo poprime, in pove svoji družini, de je Hirlanda, ki je dozdej narmanjši dekla med njimi bila — Bretanjska vojvodnja, v kratkim njeno žalostno zgodovino razloži, in posebno važno reče: de je njena nedolžnost zdaj spričana, in de v veselje vsih se zopet k svojimu gospodu povrača.

Vsi pričujoči so glasno jokaje in jec-ljaje žalostno prigodbo Hirlande poslušali,

in se veselo **Bogú** zahvalili, de je njeno nedolžnost razodel, in ji zopet boljši dni naklonil. Eden za drugim se je spoštljivo približeval **Hirlandi** roko kušnit, in vsak bi bil še posebej rad svoje serčne vošila odkril, pa solze pomilovanja in veselja so jim besede dušile, in le prijazno stiskanje rok je moglo pokazati, kar je serce mislilo, in usta bi tako rade povedale bile.

Hirlandi sami so tako goste solze tekle, de ni vsaciga, ki jo je tako pomiloval, poznati, in tudi sama besedice spregovoriti mogla. Večkrat je potlej rekla, de je to bila ena narslajših ur njeniga življenja, in de ji je ljubi **Bog** pri toliko grenkih urah tudi veliko in resnično blagih dni dal, za ktere se mu zahvaliti nikolj zadoosti ne more. Vse v gradu je bilo polno veselja, in vsak posel se je srečniga mislil, če mu je bilo od gospé ukazano — **Hirlando** kako postreči.

Zdaj pa, pravi vitez **Oliven** svoji teti, naj mu odpusti, de je mogel svojimu vojvodu obljubiti prec jutri odriniti, in de mora ob rečenim dnevu priti, ker mu vojvoda naproti pride. **Kakor** rada bi bila teta še odhod odložila, le vender ni smela več,

in zares prihodnje jutro je bilo za odhod odločeno,

Kako težko je bilo Hirlandi, se ločiti od kraja mirú in pokoja, od tako blage gospé, si občutljivi bravec ložej misli, kakor però popiše. Resnična obljuba, de se boste te dve pravi prijatlici prihodnjo spomlad vzajemno obiskale, je sicer nekoliko holečine ločitve ohladila, vender le dolgo je še vsaka britko žalost občutila po tem, ko stě si zadnjikrat „Z Bogam“ rekle.

S solznimi očmi je Hirlanda grad zapustila, ravno tako so jo vsi tisti, s solzami spremili, ki so jo poznali. Vsi so ji srečo in blagodar vošili in niso šli od grajšinskih vrat, dokler so jo še odhajajočo vidili, in pač 100krat se je tudi Hirlanda nazaj ozerla, dokler jim jě ni zavink ceste očém odtegnil.

Vojvoda Arto se je popred z vitezam Olivnam pomenil bil; vedil je tedej za dan prihoda, in se s celim plemenitaštvam in z vso svojo dvorsko družino na vse zgođaj vojvodnji naproti podal; in ker je vitez podvizal, so se komaj dve uri od gradú še pred poldnevam srečali. Artovo vest so celo pot britke očitania zavolj njegove

nepremišljenosti preganjale; ko je pa Hirlando zagledal, so ga še britkejši težile, ker njeno jasno in prijazno lice je še bolj, kakor vse drugo, njeno nedolžnost spričevalo.

Malo dalje od nje stopi s konja, in le počasi, poln sramote in kesanja se ji je s solznimi očmi približeval. Tudi očem Hirlande so solze ušle, pa to so bile solze nedolžnosti, miru in odpušanja, in ljubeznivo je Hirlanda v naročje svojimu Artu prihitela. Njegove roke so sicer objele tisto, ki jo je serce resnično ljubilo, pa vest njegova mu je velevala kakor nevrednemu odstopiti od žive podobe nedolžnosti in čednosti, hladna groza ga je spreletela, začne trepetati, in odtegne roke nazaj.

Hirlanda pa ga ni spustila, prestrašila se je, ko je njegovo trepetanje čutila, in ž njim vred trepetaje ga vpraša: „Kaj Vam je, za božjo voljo, ljubi Art?“ Z razdertim glasom ji odgovori: „Moje pregrehe so mi v vsi gnjusobi pred očmi, od kar Vas, predobra Hirlanda, zopet vidim, in po Vašim ljubeznivim sprejetju sim več ko kadaj Vaše nedolžnosti prepričan, pustite mene nevredniga, moje roke niso več vredne, take gospe se dotakniti.“

Še je hotel govoriti, pa Hirlanda mu je govorjenje prestrigla rekoč: „Ljubi Arto! ako še ljubite svojo Hirlando, nehaite si take britke in nezaslužene očitanja delati, ktere moje serce, kakor Vaše rani-jo. Jaz dobro vem, de ste gerdo vkanjeni, zato tudi ne morem krivice vsiga tiga nikakor Vam pripisati; — pa tudi nisim toliko terpela, kakor Vi mislite; pri teti viteza Olivna sim se prav dobro imela in sim bila prav zadovoljna. Zato Vas vnovič prosim, ne žalite mojiga prihoda s tako britkim govorjenjem, jaz sim iz serca odpustila vsim, ki so mojih nadlog krivi bili; odpustite jim tudi Vi, ter bodite veseli in radostni, ker drugači tudi Vaša Hirlanda nikakor ne more vesela biti.“

„Vi“ — povzame zdaj Arto — „mi lahko odpustite, nedolžna Hirlanda, pa moja vest mi razločno govori, de se nisim le zoper Vas, ampak tudi zoper Boga hudo pregrešil.“ „Kako morete“ reče Hirlanda „dvomiti, če Vam Bog odpusti, ki je vendar naš narboljši Oče. Ako bi tudi zares Vi mojiga terpljenja kaj krivi bili, sàj sim Vam resnično odpustila, in vse pozabila; ko Vam je tedaj Vaša nizka tovaršica od-

pustila, kolikanj več Vam je narboljši Oče, ljubi Bog, že davnej odpustil. Prosim Vas tedaj še enkrat, odjenjajte od tacih terpinčijočih misel, in bodite z mano veseli, ker le z Vašim veseljem in zadovoljnostjo zamorem za prestane terpljenja odškodovana biti.“

„To veselje in zadovoljnost imate tudi najti“, odgovori Arto, „zdaj pa pojdimo proti gradu, de Vam bom tamkej zamogel svojo resnično ljubezin in dolžno spoštovanje v djanji skazati. Hvala, večna hvala bodi Narmilostivšimu, de mi Vas je zopet podaril, in mi priložnost dal, de bom zamogel en del veliciga zadolženja poravnati. Pojdimo, hitimo, ker vse veselo pričakuje, Vas viditi, in Vas serčno pozdraviti.“

Celi sprevod se je slovesno dalje podal, Arto s Hirlando na desni, in vitezu Olivnu na levi strani. Arto ji je pripovedoval, kako nepopisljivo veselje je v gradu, in kako se vsi podložni njeniga povračila veselijo. Komaj pridejo eno uro deleč od grada, jim pride nespregledljiva truma ljudi naproti, kateri gnani od želje, svojo Hirlando zopet viditi, niso usterpeli prihoda v gradu dočakati.

Silno ukanje in veselo klicanje vesele mladosti se je razlegalo, in nobena pričujočih mater se ni mogla solz zderžati, kadar so še od deleč vojvodnjo zagledale. Njih spoštovanje do narboljši deželске matere je bilo toliko, de so na obeh straneh poti klečale, in z nepremakljivim pogledam memo gredočo Hirlando spremljale.

To lepoto je bilo notri do grajskih vrat gledati, in v dvoru še le je bila taka gnječa, de se je komaj skozi šlo. Hirlanda je s solzami v očeh svojo hvaležnost za resnične vošila svojih dobrih podložnikov skazovala, in je prosila svojiga dobriga Arta, naj bi ubogim ta dan z obilno milošnjo vesel storil; za kar je tudi prec svoje povelje dal.

Vsi so se podali zdaj v lepo pripravljeno veliko sobo, se spočit, ker zlasti Hirlanda je bila po dolгим popotvanju utrujena. Arto se je še enkrat k delivcu milošnje podal, in mu ukazal, kar nobeniga uboziga neobdarjeniga spustiti, in vsacimu toliko dati, de bo s celo svojo družino lahko vesel dan imel, de bo želja njegove gospé gotovo popolnoma doversena.

Še skoraj bolj veselo kakor poročni

dan se je v gradu godilo, vse je imelo opraviti Hirlando razveseliti, in ji tukaj prebivanje prijetno storiti.

Hirlanda v gradu zopet resnično zadovoljna in srečna.

Desiravno je Hirlanda spoznala dobri namen, s katerim je Arto toliko prazniškega razveselovanja vrediti dal; vender si je že pokojniga in tihiga življenja želéla, katero se je tudi zares v kratkim popolnoma začelo. — Kakor se je vse omenjeno razveseljevanje končalo, in ko so se vsi po serčnih vošilih sreče in blagoslova za vojvoda in vojvodnjo razšli, se je Arto k svoji Hirlandi podal, in ji je vso oblast izročil, naj vse po svoji volji vredi, ter djal, de ga bo čez vse veselilo, ako tudi njemu perložnost da, ob kateri ji bo zamogel svojo ljubezen in spoštovanje skazati.

Hirlanda mu je odgovorila, de v rednim opraviilu vse svoje veselje najde, in de nič družiga ne želi, kakor, de bi Arto na vse pretečeno tako pozabil, kakor je tudi ona pozabila, de bi tako prijazen in vesel bil, kakor nekdej, in de bi posli

svoje dela redno opravljali; in če se vse to zgodi, de bo resnično vesela, zadovoljna in srečna. Edino, od kar sim od tukaj šla, pristavi še, kar se je pri meni spremenilo, je to, de sim se v vsih svojih okoljšinah Boga bolj zvesto deržati privadila, in de sim zato vajena vsako jutro in vsaki večer vsaj pol ure z njim v molitvah se pogovarjati, toraj bom vsako jutro navadno božjo službo pridno obiskovala, in vsaki večer v grajski cerkviči dolžno pobožnost obhajala. Arto ji je obljubil, ne samo, de je ne bo zaderževal, ampak, de jo bo clo zmiraj spremljeval, kadarkolj mu bodo njegove opravila pripustile.

Celi družini je Arto ojstro ukazal, gospo na vsak migljej slušati, in vse storiti, s čimur ji veselje napraviti zamorejo.

Pa sej tudi takih ukazov ni bilo potreba, ker vsi so jo ljubili in spoštovali, in le takrat so bili veseli in radostni, kadar so tudi njo veselo in radostno vidili. Kmalo tedaj je bilo zopet srečno zadovoljno življenje v gradu doma.

Veliko koristniši še pa je bila povernitev Hirlande podložnikom, ker tistih 7 let, kar Hirlande v gradu ni bilo, je Arta

nekakšna otožnost gospodarila, de ga je vsaka majhna reč zdražila, de je svoje obsodbe v jezi brez vsiga premislika sklepal, in tako zares marskterimu podložniku krivico storil.

Kakor se človek stara, tako se stara tudi ž njim vsaka njegova slabost. Tako je bilo tudi pri Artu. Desiravno tedaj ni te slabosti popolnoma popustil, vender je toliko spoštovanja in ljubezni do svoje gospe imel, de ji nobene prošnje ni mogel odreči, zato je bila s prošnjo gospe tudi vsaka krivica prestrežena, ktero bi bila sicer vkorinjena Artova slabost naredila. Podložniki so imeli tedaj odslej zopet očetovsko vladanje.

Več ko vsi pa so ubožci in siromaki Boga hvalili, de se je Hirlanda povrnila, ker tém je bila ona prava mati. Nobeniga uboziga ni brez obilniga darú odpravila, siromašni bolniki so dobivali dobrih jedi in vsiga potrebniga, s čimur so se njih bolečine polajšati zamogle. Marsktere je Hirlanda sama hodila tolažit, alj je pa v svojim imenu koga svojih zvestih poslov pošiljala. Pogosto je sama oblačila ubogim narejala, veliko veselje je čutila,

ako je dosti ubogim pomagati, dosti terpijočih tolažiti mogla; tudi Arto se je tega veselja vdeleževal. V kratkim, ona je bila blagor tistimu kraju.

Kadar je pa svoje vsakdanje molitve v cerkvici opravljala, se je narlepši svetila njena pobožnost in bogoljubnost. Njeno serce in njene misli so bile pri Bogu, nič je ni moglo motiti in dosti jih je samo zato v cerkvico hodilo, de bi bili z njenim lepim zgledam k enaki pobožnosti podbujeni.

Pri tako lepim resnično keršanskim življenjii zares ni moglo prave sreče, prave zadovoljnosti v gradu zmanjkovati. Edino, kar se je Artu nemilo zdelo, in česar tudi Hirlandi ni mogel prikriti, je bilo pomanjkanje naslednikov ali otrok. Ona pa mu je odgovorila, de to, kakor vse drugo, je božji dar, de Bog pri vsih rečeh svoj namen ima, in de bo Boga serčno prosila, naj bi se njegove želje spolnile.

Sedem drugih let je zopet preteklo, Arto in Hirlanda sta še zmirej brez otrok ostala. Še le v osmim letu je Bog njeno prošnjo uslišal, de je mogla Artu zagotoviti, de so njegove želje spolnjene. Oba sta bila tega neizrečeno vesela.

Gerard zopet pri svojim bratu in svakinji.

Kakor so se vsi sploh veselili, de je Hirlandina nedolžnost na dan prišla, in de zopet pri svojim Artu zadovoljna in vesela živi, tako je hudobniga Gerarda ta novica razkačila, in sicer v táko jezo spravila, de je clo nekaj dni zares bolan bil. Ko se je nekoliko njegova togota polegla, je spoznal, de njegovi prvi sklepi so razderti, in ko se je bal, de bi mu tudi prihodnji ne spodleteli, je mogel pazno ravnati.

Terdovratnimu hudobnežu se je tedaj narpametniši zdelo, svojimu bratu in svakinji perliznjeno vošilsko pismo pisati, v katerim se je zgovarjal, de zavolj svoje bolehnosti ne more sam osebno svojiga serčniga veselja skazati, potem je s hinavsko-perliznjenimi besedami odpušanja prosil, ker je po nezvesti družini zapeljan jima po nedolžnim tolike in tolikanj bolečin v sercu napravil, in de bo, kakor hitro bo mogoče, sam prišel se njune sreče vdeležit, kjer bo tudi vse dvome od sebe odbiti vedil.

Tisti, kiši pismo prinesel, v perlizovanji in hinavšini zurjen, kakor njegov gospod, je k vsimu znal dobro pomagati, tako de je zares povabilno pismo do Gerarda prejel, de bi ju kmalo obiskal in se njune sreče osebno vdeležil. Hirlanda, dobra duša, je na vse pozabila, desiravno je Gerarda narbolj krivca vsiga mislila, pa daljno sumnicenje se ji je greh zdelo, in zmiram si je mislila, de je vender le mogoče, de je tudi on preslepljen bil. Zato se je z Artam popolnoma sklenila, naj Gerarda, ju kmalo obiskat, povabi.

Kar je v pismu bilo, sta Arto in Hirlanda pótu še z besedo povedala, kateri se je popolnoma zadovoljin k svojimu gospodu povernil, kterimu je s tako novico vstreči upal. Pa še veliko več, kakor je pričakoval, je Gerard v pismu najdel, ter nobene čerke od kake sumnjivosti v pismu ni bilo.

Zdaj je na enkrat popolnoma ozdravel, ker si je misliti mogel, de bo s svojo zvito zgovornostjo zopet celo zaupanje si pridobil, s kterim bo sklepe svoje hudo-bije še speljal. Malo dni potem se je na pot k svojimu bratu podal, kjer je od nje-

ga in svakinje z vso prijaznostjo sprejet bil.

Ker je že znana baja Hirlandiniga otroka še zmirej v Šentmalskim samostanu hranjena bila, za katero nobeden nič ni vedil, in ker sta njeni mož in babica že mrtva bila, je bilo Gerardu lahko, vse sumničanje od sebe odbiti. On je namreč znal razumeti dati, „de so ti trije od kakiga družiga hudobneža podkupljeni vsiga krivi, de so njega tako nesramno preslepili, ker si ni mogel domišljevat, de bi bila njegov brat in svakinja take zaničljive ljudi v svojo hišo vzeti mogla, in de zares mora sam sebe preklinjati, de je tako lahkomišljeno vse jim verjel.“

„Vender,“ pristavi nadalje, „je to njegovo edino potolaženje, de je s svojo menitvijo, katero je nekterim izmed družine naznanil bil, de bi znala njegova svakinja v smert obsojena biti, toliko pripomogel, de je vojvodnja dosti zgodaj ubežala, in de jo je tako, ker je ta obsodba tudi resnično prišla bila, smerti otel. To ga bolj veseli, kakor vse druge dela njegoviga življenja, zato tudi pričakuje, de mu bojo tolikanj gotovši njegove pomote perzaneše-

ne, de bo tolikanj serčniši se te željene sreče vdeležil.“

Od vsih, na ktere je bila vsa krivica zveržena, je bila le še ena oseba, ktera se pa ni mogla dosti braniti; zato se je lažnjivim Gerardovim besedam vse verjelo, in tako si je hudobnež zopet vso ljubezin in spoštovanje pridobil, in veči del časa v gradu svojiga brata dopernesel.

Gerard svojo svakinjo vdrugič v nesrečo spravi.

Resnična ljubezin in edinost je med Artam in Hirlando kraljevala, de hudobni Gerard dolgo časa nobene priložnosti ni mogel najti, kako bi s svojimi previhanimi zvijačami dobro Hirlando zopet v nesrečo spravil. S tem je bil pa prav zadovoljin, de nič otrok nimata, zato je še več upal, vse grajsine in premoženje kdaj v svojo pest dobiti. Ko je pa zvedil in spoznal, de njegov brat gotovo naslednika dobi, se je njegovo hudobno zidanje na enkrat poderlo, in ni vedil več, kaj početi. Pokazati vender je mogel, kako se serčno tega veseli, kar je tako ravno speljati umel, de nihče o resničnosti ni sumiti mogel. Tu-

di priložnosti ni najdel, kako bi svoje hudobne sklepe speljal, dokler ni bilo dete rojeno; ker je pa dete žensko bilo, se je Arto clo pred Hirlando nekako nezadovoljuiga pokazal.

Hudobnež ojstriga pogleda je to kmalo zapazil. Skrivaj je to nezadovoljnost pri svojim bratu povečati skušal, kar mu je toliko vstreglo, de se Arto proti svoji gospe ni več tako prijazno obnašal.

Hirlanda to brez vsiga sumničenja enkrat clo Gerardu potoži, kateri ji je pa dozdevno dobri svet dal, naj se le vedno prav prijazno in ljubeznivo proti Artu skazuje, de bo s tem njegovo majhno nezadovoljnost lahko premagala, in ga ko popred ljubezniviga napravila. Pa ravno to obnašanje se je Artu čudno zdelo; Gerardu pa Artova sumnjivost dopadla.

Eniga dne je znal Gerard z nekim svojih pomagačev popirček pod okrožnik svojiga brata podtakniti. Na popirčku ste bile te dve verstici:

O knez! ne upaj ženi zviti,
S prijaznostjo te če slepiti.

Arto pri jedi popirček najde, bere, prebledi, dene popirček v žep, ne reče be-

sede več, in zamišljen obednico zapusti. „Ne vem“, reče enkrat potlej svojimu bratu, „zakaj se Hirlanda tako prijazno obnaša, ta reč se mi nekako čudna zdi, in ne vem, kaj bi od nje mislil.“

Gerard je svojiga brata dobro pretuhtoval, in ko je njegoviga suma popolnoma prepričan bil, mu reče: „Čudno, de so se tistimu, kteriga je slepa ljubezin vsiga pobila, vender enkrat oči odperle. Prezaupljivo obnašanje tvoje Hirlande z vitezam Olivnam, zlasti, ko tebe domá ni bilo, mi od nekaj ni kaj dopadlo, pa nisim hotel tvojiga pokoja greniti, in zmiram sim si mislil, de boš že tudi sam enkrat zapazil. Arto, ves prebleden od jeze in sam na se nevoljin, reče na zadnje: „Kako sim vunder mogel tako neumen biti, in to nesramno hinavsko prijaznost toliko časa zaslepljen gledati! Prav imaš Gerard, in ti gotovo tudi to skazati zamoreš.“ Že s tim, odgovori Gerard, je zadosti skazano, de je vitez Oliven, kadar tebe tukaj ni bilo, skoraj vsakidan njo, ali clo ona njega v njegovim gradu obiskovala. Pa sej bomo to reč že bolj natanko zvedili, premagaj svojo jezo, in počakajmo še

kake dni, de se krivice varjemo, in nič ne storimo, dokler nismo prepričani. „Prav imaš Gerard“, pravi vojvoda, „pa potlej Bog ji pomaga.“

V otožnih mislih se Arto v grajskim vertu sem ter tje sprehaja, Gerard pa konja zaskoči, in odjezdi skoz grajske vrata.

Nekaj ur od grada je prebival neki vitez, od kteriga se je moglo po pravici reči, de se ni bal ne Boga ne ljudi. Njegovo narljubeznivši opravilo je bilo: hudobije dopernašati in zlato kupičiti, on je bil pri narboljših letih, močan, pripraven borec, in kterikolj je njegovim hudobnim delam nasprotoval, vsaciga je v dvoboj klical; oh, koliko jih je, in nemara clo nodolžnih, ker so preslabi bili, umoril! Postave so tističas dvoboj zlo obrajtale, in po tadajšni navadi je bil tisti za pravičniga spoznan, kteri je zmagal.

K temu hudobnežu, ker vsi hudobneži se poznajo, se je Gerard podal, in mu rekel, de mu bo lepo število dnarja dal, ako mu v neki imenitni reči pomaga. Vitez se je prec radovoljniga pokazal, samo vediti je hotel, kaj? in kader mu je Gerard vse razložil, ter število dnarja natan-

ko povedal, je veselja poln djal: „Princ Gerard! le mene pustite to speljati. Z mečem v roki bom že jaz svojim besedam znal moč dati. Le pojdite in povejte svojemu bratu, de sim Vas zaničljivo vprašal, če bo pač revni zárod viteza Olivna za svojiga otroka spoznal; naprejšno mu bom že jaz dopovedal. Pojdite, na me se zanesite, jaz bom mož beseda.“

Hirlandi je bilo narhujši, de se za viteza Olivna ni vedilo, kje je, in de svoje taknjene časti ni mogel braniti. To pa je bilo Gerardu ljubo, ki je z zlodjevim veseljem počasi proti gradu jezdil. Ko je prišel, se je zamišljeniga in otožniga kazal, in taciga ga je tudi Arto srečal in ga precej vprašal, odkod de pride.

„Nekaj pretrest sim se šel na konju“, odgovori Gerard. Potem se oba v Artovo sobo podata. „Bolj ko premišljujem“, reče vojvoda, „bolj verjetna mi nezvestoba moje gospe prihaja“; „in jaz“ odgovori Gerard „sim, Bogu bodi potoženo, na potu zvedil, de je to, od česar mi v gradu le sodimo, odzunaj povsod kakor gola resnica znano. „Kaj? kdo kaj ve?“ zagromi Arto. Gerard pa, previhani

hinavec, kakor de bi bil kdo vé kako žalosten, odgovori: „Srečal sim na potu v tvojim narbližnjim sosedstvu prebivajočiga viteza, ki mi je zaničljivo djal: Kaj bo pač vaš brat revni zarod Olivna za svojiga otroka spoznal?“

„Jaz sim se grozno prestrašil“, pravi Gerard na dalje, „in mu odgovorim: de mende le norčuje“; on pa mi je rekel: „Kjer gre za čast vojvoda, Vašiga brata, tam nima norčevanje mesta. Le to mu znate zdaj povedati, ako pa želi kaj več zvediti, naj le ukaže, in vse drugo mu bom sam razložil. „Meni je bilo dosti“, govori Gerard na dalje, „jaz sim se mu zahvalil za njegovo ponudbo, sim odjezdil, in ves zamišljen sim prišel v grad, de sam ne vem, kdaj, in kako. Žal mi je sicer, de moram svojiga brata s takimi novicami terpinčiti, pa vest in dolžnost ne pripustite drugač, in ti sam bi me po pravici časti pozabljiviga brata imenoval, ko bi kaj taciga od družih zvedil.

Vojvoda od take hinavske zvestobe svojiga brata ginjen reče: „Za božjo voljo Gerard, v kako neznano sramoto me ta nezvesta prešestnica pahuje! Naj mi ven-

der vitez sam celo zgodbo razloži, pojdi in pošlji hitro koga, de prosim viteza sim priti.“

Gerard je šel povelje svojiga brata spolnit. V dveh urah je že prišel vitez, se k Artu podal, in mu rekel, de je prišel, povelje svojiga vojvoda zaslišat.

Arto ga nagovori z resnim glasom: „V vsaki drugi reči bi mi bil Vaš prihod se enkrat ljubši, blagi vitez, pa tudi v te nepovoljni okolnosti sim Vaše pomoči potreben. Vi ste mojemu bratu reči pravili, ki se mojiga in moje cele hiše poštenja tičejo, alj pa zamorete tudi vse skazati?“ Vitez odgovori: „Ker sim s svojimi očmi vidil, zamorem le z besedo in z mečem v roki spričati. Zato rečem: Vaša sopruga je prešestnica, in njen otrok je zarod viteza Olivna, in kdor mojemu govorjenju ne verjame, in čast te prešestnice braniti hoče, tega v boj kličem, naj zmaga razsodi, ako sim resnico govoril.“

Zdaj ni Arto več bil gospodar samiga sebe, divja jeza ga je premagala, de ni več vedil, kaj bi storil. Hitro je povelje dal, prešestnici dete iz rok odtergati, in ga deleč kaki kmetici v rejo izročiti,

Hirlando pa v temno ječo pahniti. Hipoma se je oboje zgodilo, in ko bi Arto v svoji jezi besede prešestnica ne bil tako glasno zgovoril, de so jo nekteri izmed družine slišali; bi noben človek v gradu se zmisliti ne mogel, zakaj se s Hirlando tako neusmiljeno ravna.

Ravno je imela Hirlanda s svojim ljubim otročičem opraviti, kar sirovi oprode prihrumijo, ji gospodovo povelje naznanit. Materno serce je groza obšla, terdo svojiga ljubčika k sebi stisne rekoč: „Otroka ne pustim, ako že hočete, vzemite me z otrokam vred.“ Pa služabniki kakor radi, niso smeli njenih besedi obrajtati. S silo ji tedaj dete vzamejo, in že so prišli tisti, ki so njo v ječo peljati imeli.

Popolnoma nezavedna je bila vojvodnja v temno ječo vlečena, in v te nezavednosti je dalj časa ležala. Ko se je zopet zavedila, se ve de ni vedila, kje je. Ko je pa trudne oči na vse strani obračala, in močne vrata terdo zaklenjene najdla, ni več dvomila, in spoznala je, de je resnično vtamničena. Pred vsim je svojiga otroka iskala, pa — oh nikjer ga ni bilo.

Vsak si lahko misli, v kako žalost-

nim stanu je dobra nedolžna Hirlanda bila. Od vsih zapušena v temni ječi, nevedoč, zakaj je tako preganjana, brez perložnosti, de bi se kaj braniti mogla, vse človeške pomoči obropana, ni clo nič vedila, kdaj bojo rabeljski hlapci jo zopet iz te ječe peljali, in jo clo v smert zročili. Glasno je toževala in jokala — tode nihče ji ni mogel pomagati.

Njeno nedolžno serce se je tedaj proti Bogu obrnilo, in ko je zopet tako na tega svojiga narboljšiga odrešenika in pomagavca mislila, je postala pokojniši, in je sebe in svoje ljubo dete božji očetovski brambi izročila.

Arto, ves kakimu viharju podoben, ki je že na eni strani vse razdjal, in svoje oblake za novo nevihto nabera, pokliče enkrat Gerarda, in oddaleč že proti njemu zagromi: „Kaj imam storiti, de rešim svojo in svoje hiše čast in poštenje?“ Gerard, ki ga je natanko poznal, in dobro vedil, de je že smert dobre Hirlande sklenjena, se je svetiga hlinil, in brata prosil, naj se nikar ne prenagli, de bi kake krivice ne storil. — Clo svetoval mu je, naj nikar sam sodnik ne bo, ampak naj vso reč sod-

niku, ki je zgoraj, prepusti; ko mu je že zato vitez sam dvoboj za pomoček ponudil. Narbolje bo tedaj, ako čas odredi, do kteriga se ima branivec Hirlande oglasiti; če kateri pride, in tožnika premaga, mora Hirlanda spuščena biti, če bo pa branivec premagan, mora postavna kazen prešestva nastopiti.

Ta svet je bil Artu všeč, Gerard pa si nikakor misliti ni mogel, de se bo kdo v brambo Hirlande prederznil, in se v boj spustil z vitezam, kteriga so se vsi sploh bali. Dan je bil tedaj naznanjen, kdaj bo alj tožnik premagan, alj Hirlanda na germadi ob življenje djana.

Usmiljenja vredna Hirlanda nič ni vedila, kaj se bo zadnjič z njo zgodilo. Revna slamnica s slabim pogrinalam je bila njena postelja, neka stara dekla ji je vsakidan pičlo jedil nosila. Dan razsodbe se je bližal, in ko je to stara dekla zvedila, se ni mogla več v ječi pri svoji vojvodnji solz zderžati.

Hirlanda ni odjenjala od dekle zvediti, zakaj se joka, in nato s precej jasnim glasam odgovori: „Saj kaj družiga nisim mogla pričakovati, in gotovo Vam povem,

de si smert resnično želim, ker le ona me zamore teh nadlog rešiti, na vekomej rešiti. Pa kakšina smert mi je obsojena?“ vpraša deklo. Ta ji odgovori: „Ena narbritkejših. Germado napravljajo, in če se nihče za Vas ne potegne, in Vašiga tožnika ne prevlada, morate, oh — na tisti germadi življenje končati.“ To britko pogubljenje je Hirlando z grozo napolnilo. Pa kmalo se opogumi, in popraša po vitezu Olivnu, ko je pa zvedila, de se ne ve za-nj, kje je, je obernila svoje oči proti nebesam in zdihovala, ter prosila je kakiga duhovnika, de bi se k smerti pripravila. Spolnjenje tega vošila se ji ni moglo odreči.

Kakor je duhovnik prišel, mu je Hirlanda svoje nadloge tožila, de se je duhovnik, ko je celo prigodbo zaslíšal, več, kakor ona, zjokal. Sv. Spoved se je začela, in Hirlanda se je slabost celiga svojiga življenja z vso ponižnostjo in s kesanim sercam obtožila, je prosila ljubiga Boga očetovskega usmiljenja zavolj zasluženja Jezusa Kristusa, njegoviga Sina. Svojiga Odrešenika, ko ga je na križi zagledala, je prav odkritoserčno prosila, de bi

tudi njé tolažljive besede rekel: „Z mano boš v raju“, in ji po njegovim mašniku odvezó vsih njenih grehov dodelil. Po tem ga je še le samiga njega Sinu božjiga v zakramentu svetiga rešnjiga Telesa prejela s tako pobožnostjo, skakoršno ga le svetniki prejemajo; in zdaj se je dosti močno čutila vsa v gospodovo voljo vdana za prenašanje zadnjiga bojevanja.

Dvoboj.

Peršel je strašni dan, kjer bo alj nedolžna daritev gospodu darovana, alj zloba in hudobija sterta. Hirlanda, pri kateri je mašnik s svojim služabnikom celo noč ostal, in večidel ž njo premolil, se verže proti jutru pred britko podobo, in z vso gorečnostjo serca reče: „Tebi, o Bog, je znano, de rada umerjem, in to revno življenje z boljšim zamenjam. Kako dobro mi je bilo, ko sim kakor slaba dekla živino varovala, kako pač malokdaj slava in bogastva človeka srečniga naredi. Narhujši me peče, de moram, nesramna prešestnica imenovana umreti. Pa ti, o Jezus, si bil narnedolžniši, tebe ni mogel nobeden le kake neresnice obdolžiti, in vender si

mogel ti, kakor hudodelnik narbritkejši smert prenesti, de si mene, mojo ubogo dušo odrešil. Kako rada tedej hočem svojiga odrešenika posnemati, de bom njegoviga zasluženja deležna. O nebeški Oče, kakor on, tudi jaz molim: Tvoja, ne moja volja naj se zgodi. Ako me hočeš še rešiti, daj mi gnado, de bom vse ostale dni le k tvoji časti obernila, ako hočeš, de umrem, pokrepčaj me, de do konca zvesta останem, in večno zveličanje dosežem.“

Omolkne, in kmalo pride neki služabnik na vrata naznanit, de je čas odhoda. Hirlanda je slišala, vstane in reče: Prav je, pripravljena sim, pojdimo. Černo oblačilo, ki ga je služabnik prinesel, verže čez se, zagerne obraz s črnim pajčolanam (flor) in s stražo obdana, spremljena od mašnika, zapusti temnico. Pri Renskim (Rennes) mestu je bil lep, raven prostor namenjen za nastopni žalostni prizor. Visoko glediše je bilo za vojvoda in vso dvorsko gospodo napravljeno, na strani je bilo nekaj manjši s črnim suknam pogernjeno za dobro Hirlando, kjer je bila miza s križanim Jezusam, in dva stola. Pre-

cej zraven je stala že napravljena germa-da, na drugi strani pa je bila ograja in prostor namenjen za dvoboj. Brez števila ljudi se je bilo zbralo, ki so bili prišli, ne radi vidit Hirlandino smert, ampak velikoraj njeno odrešenje. Vse je skerbno čakalo, clo nebo je bilo s črnimi oblaki prekrito.

Na zadnje se je vidila rajda iz grada prihajati; nobeno oko skoraj ni suho ostalo, ko se je Hirlanda prikazala, od vsih strani se je slišalo klicati: „Nedolžna je“, in vsakimu se je v serce usmilila. Ko so vsi k namenjenimu prostoru došli, zajezdi nesramni tožnik nedolžnosti v ograjo. Ta pošast je na ošabnim črnim konju sedela, na njegovim škitu je bil narisana černih tleh zlati zmaj, ki ovco terga, okolj škita je bilo pisano: „Brez milosti.“ Glasno je začel neki klicar zvati: „de je Hirlanda dopernešeniga prešestva obtožena in na germado obsojena, ako se noben ne najde, ki bi se za njeno čast potegnil, in s premago njeno nedolžnost skazal.“ Marskteri pričujočih bi bil rad Hirlando rešil, pa noben se ni upal, s strahovitim vitezam v boj se spustiti, ki je s krasnim

oklepam od glave do nog pokrit bil, veliko sulico v desni in škit v levi roki držal, in še sam s prevzetijskim glasom klical: „Kdo se postavi, za čast te prešestnice se potegniti?“

Dvakrat že je glas trobente tistiga klical, kateri bi se za Hirlando bojeval, pa nobeniga ni. Zdaj je vidila Hirlanda smert pred sabo, se verže pred britki križ, in moli, vstane zopet, in pregovori s preterganim glasom proti ljudstvu: „Ljubimu Bogu je znano, de sim nedolžna, pa, ko je on tako hotel, zgôdi se njegova volja. Vsim iz serca odpustim, ki so krivi moje smerti, in prosim Boga za usmiljenje do njih.“ Še tretji in zadnjikrat trobenta zadoni, nihče več ni na rešitev mislil, kar se neki vitez z imenitno družbo skoz ljudstvo rije.

Kmalò so ga vsi zagledali, samo Hirlanda ne. Na blišečo belim konju dostojno prijezdi, oklep se mu je svetil, kakor srebro, imel je lepo zeleno poljno obvezo pretkano s popelicami (Hermelin), na njegovim škitu je bila sreberna popelica na zelenih tleh, okolj škita je bilo pisano: „Nič me ne more omadeževati.“

Kakor je pred glediše vojvoda stopil, ga je takole ogovoril: „Presvitli gospod! Ker sim gotovo novico dobil, de je Vaša gospa krivo obdolžena, in v smert obsojena, sim se simkaj podal, s svojo kervjo in s svojim življenjem nedolžnost braniti, in se z njenim tožnikom v boj spustiti, ker svest sim si, de bodo nebesa čednosti zmago, hudobii pa zaslužen kazen naklonile.“ In po globokim priklonu pogumno v ograjo jezdi.

Že od daleč ga je hudobnik zaničeval: „Le pridi, jaz ti bom že vrat polomil,“ in ko ga je že blizo vidil, ter zagledal, de je mladeneč komaj kakih 16 let star, je še hujši norčeval, „de se revni mlečnik prederzne s priletnim vitezom v boj se spustiti.“ In zares, kakor so se skoraj vsi pričujoči veselili, ko so nekiga viteza prihiteti vidili, tako se je vse upanje zgubilo, ko so ga tako slabiga mladenca zagledali. Pa kakor je bilo upanje le majhno, vender ni popolnoma zginilo. Trobentarji zatrobijo zdaj v boj, in vsi so s skerbim sercam oči v plemenitiga mladenca vperli. S spušenimi sulicami skočita borca eden proti drugimu in se zale-

tita s tako močjo, de je obrekovavec na pol, mladeneč pa popolnoma iz sedla vzdignjen bil.

Nehoteč je slednji mladenčevo nesrečo obžaloval, in hudobnež se je že premagavca mislil, ko je mladenča v pesku ležati vidil. Zato se s konja spravi, de bo mladenča prebodel; pa komaj je na tleh, je bil že mladeneč ves za boj pripravljen zopet na svojim konju. Hudobnež je dobro spoznal, de zdaj ne more več na svojiga konja skočiti, de bi ne bil popred preboden, zato z vso močjo svojo sulico v mladenčeviga konja sune, de se je prec z mladenčem vred na tla zvernil. Na enkrat je bil mladeneč na nogah, in med tem, ko je hudobnež sulico iz konja vlekel, ga je mladeneč z mečem skoz odperti oklep v vrat vbodel, de se je hudobnež prec zvernil.

Nezmerno klicanje veselja se je od vsih strani premagavcu in Hirlandi razlegalo. Vsakimu se je ta prigodba nebeško delo zdelo, ker z lastnimi močmi bi ne bil mogel slabi mladeneč silniga viteza premagati. To se je od vsih strani govorilo. Ko se je hudobnež smertno ranjeniga ču-

til, je iz vsiga gerla Boga in ljudi preklinjal. Mladeneč pa se je s svojim krivim mečem predinj vstopil in mu protil, da ga bo v kosce razsekal, ako gole resnice ne spriča. Izdajavec je zdaj očitno pred vsimi povedal, da je po Gerardovim snovanju vojvodnjo po krivim obtožil, in jo prešestva obdolžil, od česar clo nič spricati ne zamore; nazadnje se mu je kri tekoma v vsta vlila, le še nekaj na pol razumljivih besedi je govoril in kmalo svojo černo dušo izdihnil.

Gerard, s takim izidam ves potolčen, je hotel skrivaj ubežati, pa Arto ga je ukazal deržati, dokler ne bo cele reči razvidil.

Bojni sodniki so premagavca pred vojvoda pripeljali, zadnje besede hudobneža so mu povedali, in mu iz serca srečo vošili, da je zdaj poštenje njegove hiše, in poštenje njegove nedolžne gospé rešeno. Po tem so premagavca tudi k vojvodnji pripeljali, ktera na svoje odrešenje nič več mislila ni; zato so jo le z velikim perzadjanjem tega prepričati zamogli.

Kdo je bil Hirlandin rešitelj?

Vse je komaj čakalo, rešitelja nedolžnosti poznati, tudi dobra Hirlanda, ko je svoje resnično odrešenje v smerti obrekovavca, in v življenji svojiga branivca pred očmi imela, je hrepenela zvediti, kdo je njen rešitelj. Ko je z bojnimi sodniki k njenimu gledišu pristopil, je zagledala pri njem poljno obvezo, ki se ji je nekaj znana zdela, pa vender ni vedila, kdo je tisti, ki jo nosi.

Ko je premagavec glediše nastopil, se verže pred Hirlando na kolena rekoč: „Milostiva gospa! pogledjte pri svojih nogah svojiga dozdej nesrečniga sina, kteri je iz ljubezni do svoje narboljši matere svoje življenje daroval, in s to daritvijo nje in tudi sebi z božjo pomočjo novo življenje pridobil. Kdo je srečniši, kakor jaz, ki sim svoji narboljši materi življenje otel, potem ko sim tudi jaz vzrok njenih tolikih nadlog postal? — Sprejmite tedaj zopet svojiga sina, in bodite moja narboljši mati!“

Samo s solzami, ki so vse njene besede zadušile, ja zamogla Hirlanda od-

govoriti. Svojiga ljubiga Bertranda je k svojimu sercu pritisnila, in se zdaj srečniši, kakor kdaj čutila.

Arto, ki vsiga tega dozdam nič vedil ni, je stal osupnjen na svojim gledišu, in skoraj z nepoterpežljivostjo je čakal poznati rešitelja gospé. Ta pa je Bertranda za roko prišla in se na gledišo k vojvodu podala, ter mu s solzami veselja v očeh rekla: „Gospod moj! tukaj imate svojiga sina.“ Več ni zamogla govoriti.

Po teh besedah je Arto okamnil, ves terd je stal, v njegovim sercu se je križalo veselje, osramotenje, blagost in bogoljubnost. Nepremakljivo so bile njegove oči vperte v Hirlandiniga rešitelja, ki je bil narlepši podoba svoje matere. Med tem so spremljevalci mladiga vojvodiča prišli, med njimi pobožni opat iz Šentmala v vi težkim oklepu.

Ta častitljivi perletni božji služabnik reče, ko je vojvoda v takim boju zagledal: naj clo nič več ne dvomi, de mu bo on vse razložil, kako je njegov sin pred kakimi 15 leti po čudnih potih v njegove roke prišel, in ravno tako čudno rešitelj svoje nedolžne matere postal, in kar sam

skazal ne bo, bo njemu nekdanj odbrana rednica alj baja storila, ktero je od nekdanj shranjeno obderžal, in jo tudi zdaj sabo pripeljal. V grad jo bo rekel pripeljati, tam se bo vse dosti razjasnilo.

Arto ni vedil, nad kom bi se bolj jezil, alj nad svojo malovernostjo, alj nad svojim bratom Gerardam; prvo pa, kar je zase govoril, je bilo povelje, de imajo oprode pod zgubo lastniga življenja Gerarda v tisto ječo pahniti, v kateri je popred Hirlanda bila; vojvodnji, njenimu sinu in njegovim spremnikom pa je rekel: „Vi ljubeznivi! perzanesite mi, še sam ne vem, pri čim sim. Pojdimo v grad, de mi tam stiskano serce odpočine.“ Hirlanda, njen sin Bertrand, opat in duhovnik, kteriga ni od sebe pustila, se podajo v grad, za njimi Arto in cela dvorska družba. Pač 100krat je veselja ginjeno ljudstvo klicalo: „Bog živi Hirlando!“ in dosti jih jo je v grad spremilo.

Malo tistih, ki so v gradu ostali bili, ko so dobro vojvodnjo odpeljali, so njen odhod z žalostjo gledali, in zadnjič so vsi rekli: „Oh ona je gotovo nedolžna, pa — kdo jo bo rešil?“ Večidel jih je šlo v

grajsko cerkvico z gorečim sercam za sploh čislano Hirlando molit. Tudi marskteri ubožec bolnik, marsktera revna družina je tačas svojo molitev proti nebesam pošiljala, in bitko žalovala: „Oh kdo nami bo pomagal, kadar Hirlande ne bo!“

Komaj so oprode z Gerardam do grada prišli, so vsi na okna hiteli, obupno obličje jim je upanje dajalo, in ko jim je bilo na vprašanje, če je vojvodnja rešena, odgovorjeno, de je; so bili vsi z veseljem napolnjeni, in so hiteli na grajski stolp gledat, če že vojvodnja gre. Že blizo so rajdo v gledali in kmalo jim nepoznaniga viteza zapazili.

„Gotovo je ta rešitelj vojvodnje“, reče stari čuvaj; in ko je še nekaj oprod, ko je bil že Gerard spravljen, na stolp prišlo, je bilo prvo vprašanje: „Kdo je Hirlando rešil, gotovo uni ptuji vitez?“ Oprode so poterjili, „pa vitez ni“, pravijo nadalje, „kak ptujic, ampak njen lastni sin, ki so ga pred kakimi 15 leti tukaj v gradu ukradli.“ „Kaj?“ pravi čuvaj, „tisti živi še, tisti je njen rešitelj?“ „Tisti je tisti“, mu edin oprodov odgovori, „boš že sam vidil in slišal.“

„No, bodi ga Bog zahvaljen, tedaj je nedolžnost vojvodnje zavselej neveržljivo spričana“, reče čuvaj s povzdignjenimi rokami, „vredna je tega veselja, jaz sicer nisim nikolj nad njenim odrešenjem obupal, pa na mladiga vojvodiča pač nisim mogel več misliti. — Zdaj se pa ne morem dalje tukaj muditi, še enkrat se moram v svojo staro vojaško obleko splaziti, in v nje mladiga gospoda v grajskim dvoru dočakati. Vsi so po stopnicah odhiteli narboljši oblačila obleč, in naenkrat so se v dve versti na grajskih vratih vstopili.

Celo pot ni mogla Hirlanda s svojim sinom Bertrandom skoraj nič govoriti, in vsak pogled ji je rodil novih solz veselja, ki so tudi v očeh vsih pričujočih igrale, ko je vojvodnja v grajski dvor prišla. Tukaj svojiga Bertranda za roko prime, in gre z njim proti grajski cerkvi, za njima opat Bertrand in vsi drugi. — Hirlanda in njen sin sta se pred oltarjem na kolena vergla, in se s pravo gorečnostjo nardobrotljivšimu Bogu za prejete neprecenljive dobrote zahvalila, in tudi vsi drugi so se

zahvalili za ohranitev predobre Hirlande in obetavniga vojvodiča.

Vojvoda Arto, ki je nekej pozneje prišel, ni skoraj nobeniga več v dvoru našel, zato se je prec v grad podal. „Kje pa so vsi?“ je na zadnje vprašal, ko je vse prazno najdel, „pojdi“ reče nekimu služabniku, „in poiši vojvodnjo.“ Ta gre in jo najde v cerkvici, ravno ko jo je opat Bertrand opomnil, de naj v grad gré, in naj ker je že pozno bilo, kako pokrepčevanje vžije. Hirlanda sluša, in se poda skoz neke stranske vrata v grad!

Arto in opat Bertrand.

Arto se je vedno sam sabo bojeval, in ni vedil, kaj bi storil alj rekel. Očitajna pekoče vesti mu niso skoraj nič in svoje cele hiše sreče občutiti pripustile. Zato se je v neko stransko stanico podal in opata Bertranda k sebi prosil, ki je tudi nemudoma prišel.

„Ljubeznivi, častitljivi opat“, — ga Arto, ki mu je do vrat naproti šel, in njegovo desnico z obema rokama prijel, ogovori: „Za Bogam ste Vi rešitelj nedolžne Hirlande, in mende tudi clo rešitelj in od-

gojitelj, rednik mojiga sina **Bertranda**, bodite tedaj tudi moj rešitelj, pomagajte mi iz nadležne okolšine, v katero me pravično očitanje moje vesti postavlja, povejte mi, kaj mi je storiti, de strašne krivice neodpustljive nepravедnosti zopet poravnam, de božje usmiljenje in odpušanje od svoje gospe in svojiga ljubiga sina zadobim. — Povejte mi vendar narpopred, kako je moj sin v **Vaše** roke prišel, in kako ste **Vi** z njim rešitelj moje **Hirlande** postali?“

Opat, razveseljen nad dušno ganitvijo vojvoda, poprime besedo, razloži narpred, kako je mladi vojvodič v njegove roke peršel, kako ga je svoji sestri v rejo izročil, in kako je vojvodič z vsakim letam v spretnosti, bogaboječnosti in modrosti rastel. Po tem reče: „**Ko** sim pred nekaj dnevi svojo večerno molitev opravil, se k počitku podal, in komaj zaspal bil, pristopi k meni poslanec gospodov rekoč: „„**Jutri** previdi mladiga viteza, ki si ga svoji sestri v rejo izročil, z dobrim oklepam, z mečem in s sulico ga oborožaj, in pojutrajnim pojdi ti sam in tvoji plemiči z njim v **Rennes**, ker tamkej bo on svojo po krivim obdolženo mater smerti otel. **S** hudob-

nežem, kteriga se vsi sploh strašijo, se bo bojeval, in Gospod bo njemu in nedolžnosti zmago podelil.““

„Nebeški poslanec je zginil“ — pri-poveduje opat nadalje, „jez sim se zbudil, in zdelo se mi je, de nisim spal, ampak vse z odpertimi očmi vidil. Zato sim vstal, moliti začel, in ukaz Gospodov se mi je čedalje gotovši zdel. Komaj sim trudno jutrajno zarjo iz za hribov svitljati vgleдал, sim svojiga brata poiskal, mu vse razložil, kaj sim vidil in slišal; on pa, ves začuden, mi je prec rekel, de to niso prazne sanje; ampak de se moramo oborožati in iti. Jaz sim mu priterdil, mu ukazal potrebne reči pripraviti, in mu vse imenoval, kateri se imajo z nami podati.“

„Ko so se leti vsi sošli bili, sim jim še enkrat sanje razložil, in vsi so bili z veseljem napolnjeni, de smejo pomagati nedolžnost rešiti; med vsimi je bil Bertrand narveseliši.“ „Gotovo bom zmagal“, je djal, „zakaj Bog je z nami, kdo zamore tedaj kaj zoper nas?“

„Drugi dan“, je sklenil opat, „smo odrinili, in davi v Rennes prišli, kjer smo precej zvedili, de nas je zares božje oko

za rešitev nedolžnosti odmenilo. Zali mladeneč s terdnim zaupanjem na nebeško pomoč je gorel željá za svojo nedolžno mater se bojevatí, de jo bo s srečno premagó odrešil. Opazno in možko se je k boríšu bližal. Kako se je nadalje zgodilo, ste, vojvoda, sami vidili, vse drugo pa zamore še žena, ki je bila rednica Vašimu sinu odbrana, in ga iz tega grada ukrasti pomagala, bolj razjasniti, zato sim jo sabo v Rennes vzel, in zdaj se tukaj v gradu znajde.“

„Vaše besede so mi zadosti za zdaj, ljubi častitljivi opat“, reče Arto, „pa za božjo voljo, kaj mi je storiti, de velike storjene krivice popravim?“ „Na to vprašanje je zdaj lahko odgovoriti“, reče Bertrand, „ker ljubi Bog je že vse dobro naredil, je odrešil in ohranil, kar so Vaše pomote pokončati hotle. Pred vsim tedaj se ljubimu Bogu zahvalite, de je nasledke Vaših pomot odverní, de je Vašo nedolžno tovaršico otel, Vašiga verliga sina ohranil, — in vse je dobro storjeno, ako zopet ljubezniv soprug svoji gospe, in pošten oče svojim otrokam postanete.“

Arto odgovori: „Resnico sicer govo-

rite, častitljivi opat, ljubimu Bogu sim neprenehljivo zahvalo dolžan, in nikolj se mu ne bom zadosti hvaležniga skazati mogel. Pa če tudi narljubeznivši soprug, narpošteniši oče postanem, storim le svojo dolžnost, storjenih krivic pa s tem clo nič popraviti ne morem.“ „Povedal sim Vam že“, reče opat, „ljubi Bog je že vse dobro naredil, in kjer je njegova vsigamogočnost in dobroti vse popravila, tam človek nič več storiti ne zamore, kakor moliti, hvaležno moliti vsigamogočniga, nardobrotljivšiga Boga, in saj sim rekel, de to tudi Vi storite, in tako ste vse od svoje strani, vse zadosti storili.“

„Alj mi pa bo“, prigovori še vojvoda, „ljubi Bog narstrašnejši krivice tudi odpustil?“ „Bo“, reče opat Bertrand, „in ne samo bo, ampak je že. Alj niste slišali, kako odkritoserčno in popolnoma Vam je Hirlanda odpustila? Ako so pa slabi ljudje tako usmiljeni, in tako velikodušno odpustiti zamorejo; kaj ne bo Bog, narmilostivši, narboljši oče odpustil? Kaj Vam ni že oddavnej odpustil, ki tako odkrito njegoviga usmiljenja, in odpušanja išete in želite?“

Pri teh opatovih besedah pristopi neki služabnik, in pové, de vojvodnja serčno želi, svojiga ljubiga Arta veseliga viditi, de zmirej nepokojno poprašuje, če se mu ni kaj pergodilo, ker toliko časa ne pride. „Ravno sim se spomnil“, pravi Bertrand, „de bi jo utegnila tolika zamuda skrbeti. Pojdimo tedaj, in spolnimo odkritoserčne njene želje!“

Hirlandin narblažniši dan.

Čeravno je Hirlanda blagostna in vesela na strani svojiga ljubiga sina bila; vender je po svojim ljubim Artu serčno hrepenela; kolikorkrat so se vrata odperle, je zmiraj svoje oči kje obračala, ker ga je vedno pričakovala. Zadnjič pristopi s častitljivim opatom Bertrandom.

Hirlanda vstane, skoči k njemu, in se ga oklene rekoč: Kje ste toliko časa, ljubeznivi Arto?!

Arto odgovori s solznimi očmi: „Ko bi se Vam jaz zamogel brez vsiga očitanja prikazati, kakor Vi meni, ljuba Hirlanda, bi se nobeniga hipa mudil ne bil. Pa kakor me mora Vaše rešenje, Vaša nedolžnost, in najin ljubi obetavni sin serčno

razveseliti; tako mi dela Vaš pogled britke očitanka zastran mojih velicij pomot. Dvakrat sim Vas nesrečno storil, dvakrat tisto umoriti hotel, ki zdaj v svoji nedolžnosti pred mano stoji, in me krivičniga sodnika obtožiti mora. Dvakrat Vas je nardobrotljivši Bog rešil, kateri svoje pred močjo sovražnika ubrani, po čudnih potih je Vas in Vašiga sina ohranil, in ko bi jaz tisuč let doživel, ter ga neprenehama hvalil, se mu ne morem zadosti za te njegove dobrote zahvaliti. Vaše plemenito serce mi je odpustilo, to vem, pa jaz sim nevredin tega, in po pravici tisto kazin zaslužim, ki sim jo Vam, Vam narnedolžniši naklonil bil.“ —

„Prosim Vas“, reče zdaj Hirlanda — „opustite tako govorjenje, če ne me bolj žalite, kakor sim kadaj žaljena bila, le če ste Vi zadovoljni in veseli, zamorem tudi jaz biti, ne grenite mi tedaj še teh kratkih dní, bodite dobri, kakor ste popred vedno bili, tako bom za vse prestano dovolj odškodovana.“

Nato priteče neki sluga v sobo, za njim žena v naročju z mlado vojvodovno, ki ji je bila pred nekaj dni v rejo izroče-

na; vojvoda je namreč prec ukazal dete prinesti, kjerkolj si bodi. Ko je Arto dete vgladal, hiti k njemu, ga v svoje naročje vzame, ga nese Hirlandi rekoč: „Tudi to preljubo dete sim od njegove matere odtergal, in pač nisim vredin njegov oče imenovan biti; pa Bogu bodi hvala, zopet Vam ga zamorem dati, ga položiti v naročje njegove narboljši matere.“

Hirlanda ni zamogla na to prec odgovoriti, ker je mislila, de je dete umorjeno; zato vzame se ji posmehljajočo malo milico v svoje naročje s tisto občutljivostjo, katero le nježna mati pozna, nobeno pero pa popisati ne zamore. „Zdaj pa“, reče narpred proti nebesam, in potlej na Arta pogledajoča „zdaj sim za vse prestane trpljenja več ko zadosti nadarjena, ker zdaj vse imam, več imam, kakor sim kdaj upati smela.“

„Hvala, večna hvala“, pravi vojvodnja nadalje, „bodi tebi nardobrotljivši Bog in Oče! Dvakrat si mi vsaciga mojih otrok podaril, in sicer podaril po ljubim mojim Artu. Hvala, serčna hvala tudi Vam, dragi tovarš! za to sladko podarilo, na katero je sicer moje materno serce misliti, pa nikolj

več upati moglo. Zdaj pa Vas prosim, bodite vender veseli z menoj, tako bom dans narblažniši dan svojiga življenja imela.“

Tudi eden mojih narblažniših dni je ta“, pristavi opat Bertrand, „de Vas vse vesele in radostne skupaj vidim, in tisučkrat se Bogu zahvalim, de mi je to lepo veselje napravil.“

„Jaz pa“, reče mladi vojvodič, „sim na enkrat kakor na novim svetu, najdem nenadjama svoje narboljši starše, milo sestrico in očetovski dom, od česar vsiga nič vedil nisim. O kako pač dober je ljubi Bog, ki je po svojim služabniku tako po očetovo za me skerbel, in mi zdaj naenkrat vse podaril, kar je dobrim otrokam milo in drago!“

„Dober“, reče pobožni opat, „dober je Bog in neskončno velika je njegova dobrota. Le tudi ti, ljubi Bertrand! vedno tako dober in pobožen ostani, kakor dozdaj, tako boš veselje nebesam, veselje svojim staršem, in če to tvoj sivi prijatelj v Šentmalskim samostanu od tebe pozvé, bo mirno svoje oči zatisnil, ker bo upati smel, de te bo v boljšim svetu v večnim veselju zopet vidil.“ Taki pogovori, ki so

serce in dušo povzdigovali, so vsaki hip tega blaženiga dneva posvečevali, in ta dan je bil vsim predčutik nebeškiga blaženstva.

Gerard kaznjen.

Zmiram več se je v grajskim dvoru ljudi nabiralo, ki so mladiga vojvodiča viditi in v njegovih zalih očeh lepo upanje vesele prihodnjosti brati hotli. Večkrat je na okno prišel in prec so ga vsi poznali, ki ga popred nikolj vidili niso; zakaj, vsak je rekel, de je svoji materi tako podoben, kakor de bi ona sama bila; in veselo upitje se je razlegalo na vse strani. Kakor hitro se je vojvodič od okna umaknil, se je sploh slišalo: Ko bi pač veliki hudobnik Gerard zaslužen plačilo prejel; vsak je rekel: ko bi ga tudi križali, bi ga lahko gledal; zakaj veliko več je zakrivil, kakor se mu storiti zamore. Zadnjič vojvoda Arto vstane, in s prazničnim glasam reče: „Nerad sicer ta veseli zbor motim, pa dolžnost in pravica me kličeta ga zapustiti. Narboljši Bog in Oče nebeški je svoje obvaroval, je nedolžnost odrešil, je meni veselje pripravil, na katero moje serce več ni moglo mi-

sliti: njemu tedaj slava čast in hvala vekomaj!“

Nadalje pravi: „Bog narpravičniši sodnik pa hoče tudi, da se hudobija kaznuje, in kakor se mi serce ustavlja, zoper svojiga lastniga brata obsodbo izreči, vendar le moram storiti, ako sam nepravičen biti nočem. Pridite tedaj Vi, plemeniti vitezi! pomagajte mi po pravici in pravdi soditi, in Vi častitljivi opat, spremiti nas, ker Vaš prevdarek in vaša skušnja bo znala pravico vterditi.“

Že so hotli vsi iti, kar Hirlanda perhiti narpred svojiga Artarja, in po tem vse druge prosi, naj, kolikor je mogoče, prizanesljivo z Gerardom ravnajo, ker ona mu je vse odpustila, in ne želi, da bi le en sam človek zavolj nje kaj terpeti mogel.

Opat Bertrand ji odgovori: „Vkorinenjeni hodoobii nov prostor k dopernašanju hudodelstev prepustiti, bi bilo greh zoper Boga in ljudi, zato ne morejo Vaše lepe želje, kakor radi bi jih mi vsi spolnili, to pot uslišane biti. Naj se zgodi, kar pravica tirja.“ Vsi so sobo zapustili, in se v dvorano podali, Gerarda sodit. Dálj časa je bilo vse tiho, ta in ta je sam pri

sebi mislil, de je vsaka kazen premehka za tolikiga hudobnika; kar Arto besedo poprime in reče: „Grozna je za me ta obsodba, pa občutkov braterne ljubezni ne morem zdaj poslušati; že dolgo je Gerard zoper mene in mojo hišo bolj zaveržljivo ravnal, kakor bi narhujši sovražnik ravnati zamogel. Mojiga sina, mojo narboljši tovaršico je v nadlogo spravil, mene zapeljal v nepravico do nje, de se jih zmisлити, mi serce terga, oba je hotel umoriti, tudi mojiga življenja nit je hotel po britkostih in serčnih bolečinah pretergati.“

„Zato“, sklene vojvoda „tirja pravica, de Gerard sam narveči terpljenje v polni meri občuti, in nazadnje v takim terpljenji umerje.“

„Roke in noge naj mu rabelj odseka, de ga bodo neznane bolečine terpinčile, in ga, ako je mogoče, k pravimu kesanju in pokori peljale, dokler neogibljiva smert njegoviga nesrečniga življenja ne konča. To je moja obsodba, in zdaj Vas vse prosim, prevdarite jo, in vsak naj odperto svojo misel razodene, de se zgodi, kakor je pravično.“ Vsi vitezi so priterdili vojvodovo obsodbo, in opat Bertrand reče: „Nargotovši spri-

ček, de pravični sodnik tudi keršansko misli, je, kadar svojo obsodbo tako vredí, de sta spačenimu hudobniku čas in perložnost k spokorjenju pripušena. Gerard je take kazni vredin, in Bog daj, de bi jo k svojimu zveličanju obrnil.“ Še enkrat popraša Arto vse pričujoče: „Spoznate li tedaj pravično to obsodbo?“ in po splošnim priterjenju je bilo povelje dano, obsodbo precvpričo celiga ljudstva zversiti. — Gerard, ki ni mogel več dvomiti, če so vse njegove nesramne dela znane, si je bil svest narbritkejši smerti, in si je domišljeval, de bo germada, ki jo je bil svoji nedolžni svakinji naklonil, njegovimu pregrešnimu življenju konec storila. Kakor pri tolikim hudobnežu biti mora, mu je njegova naenkrat zbudjena vest z vsakoršnimi očitanki serce žgala. Pekel z vsim strašnim terpljenjem je odpert stal pred njegovo dušo, ko so vojvodovi služabniki z rabeljnam vred v ječo stopili, in mu njegovo kazen naznanili.

Mertvaška bledica se je prevlekla čez Gerardov obraz, njegovi udje so se tresli, ko je svojo obsodbo zaslišal. Milosti prositi, se ni upal, ker je sam spoznal, de je

vredin ni. Rabeljnovi hlapci so ga prec na sodišče vlekli, obsodbo zveršili, in ga na rokah in nogah okernjeniga nazaj v ječo prinesli.

Kakor je ljudstvo želelo, de bi Gerard za svoje strašne hudodelstva zaslužno plačilo prejel, je vender vse gledavce groza obšla, ko so ga tako razmesarjeniga vlačiti gledali. Zaslužil je, so vsi rekli, pa strahovito je, kadar človek tako zajde, de ga je treba tako grozovinsko kaznovati. Š trepetajočim perstam so pobožni starši svojim otrokam okernjeniga hudobnika kazali, in zveličavne opominjevanja, pred vsakim greham bežati, de bi v take strašne hudobije ne padli, v mehke serca nedolžnosti sadili. Zadovoljni, de je hudobija zaslužena kazin prejela, so se vsi domu vernili, pa tudi usmiljenje se je v sercih gibalo, in pozno že so takrat storjeni sklepi marsktero pregreho odvrčali.

Zdaj še le si je zamogel Gerard narstrašnejši peklenske muke živo pred oči postaviti, zdaj, ko niso samo misli na vse storjene hudobije njegove duše tergali, ampak tudi nepopisljive bolečine njegovo tru-

plo terpinčile. Glasno je zdihoval in za pomoč in odrešenje vpil; in na vratih ga je jetničar, ravno ko je prišel, slišal reči: **Za** božjo voljo, ne dajte mi v té strašni nadlogi popolnoma obupati. Poln usmiljenja jetničar vrata odpre in vpraša, kaj bi mu mogel v potolaženje storiti.

Prosíte, mu odgovori, prosíte za božjo voljo vojvodnjo odpušanja za me, sicer moram obupati. Jetničar mu reče, naj nikar ne dvomi, de mu je že davnej odpustila, pa vender de hoče precej iti, in mu zastran tega gotovost prinesiti.

Hirlandina velika ljubezin do svojiga sovražnika, in Gerardovo končanje.

Po večkrat ponovljenih prošnjah in vprašanju je vojvodnja Gerardovo kazin zvedila, in se tako zavzela, de so jo skoraj slabosti oblile. „Kako rada“, je rekla, „bi bila jaz še dalj časa, tudi cele leta terpela, de bi le po mojim terpljenju tako strašna kazen odvernjena bila! Kaj se mu ni moglo clo nič bolj prizanesti? Ko bi jaz to popred vedila bila, bi ne bila odjenjala prositi, dokler bi kazen polajšana ne bila.“

„Dobra vojvodnja“, reče častitljivi opat Bertrand, „ne morem se prečuditi Vaši veliki ljubezni do sovražnika; pa naravnost Vam moram povedati, de je Gerard še dosti hujši kaznovanje zaslužil, in de ravno to kaznovanje mu zna pripomoček biti, ki ga bo večniga pogubljenja rešil. Zakaj, če zdaj ne bo k kesanju in k pokori pripeljan, bi bil sicer po vsaki poti zgubljen.“

„Alj mu bo pa tudi k temu kdo pomagal?“ vpraša Hirlanda. „Se ve, de bo“, odgovori opat, „pa popred mora njegov duh k temu perpravljen biti, zakaj, če se njegova hudobna misel ne spreoberne, ga nihče ne more k pokori perpraviti.“

Pri teh besedah je jetničar pristopil, in povedal, kaj je od Gerarda slišal, in kaj mu je on obljubil. Hirlanda in opat sta bila tega serčno vesela, ker sta spoznala, de je Gerard za kes in pokoro pripravljen. „Prec pojdem sama k njemu“, reče Hirlanda, „in svojiga odpušanja ga hočem do dobrega zagotoviti.“ „Nikarte“, reče opat. „Jetničar to lahko v Vašim imenu stori, ker strašni pogled bi utegnil Vašimu, tako že slabimu zdravju škodovati.“ „Go-

tovo ne“, reče Hirlanda, „marveč zna njegovo pravo kesanje in spokorjenje moji duši in mojimu truplu koristiti. Pustite me, Vas prosim, ker ne morem počivati, dokler ga tudi jaz vsaj nekoliko ne potolažim.“ „Privolite tedaj“, reče opat, „de Vas spre-
mim.“ „Ne samo, de serčno rada privolim“, odgovori Hirlanda, „ampak rada bi Vas tudi prosila bila, ko bi se bila toliko prošnjo izreči upala.“ Vsi trije odhitijo proti temnici, še več družih je skrivaj oddaleč za njimi šlo do samo priprtih vrat.

Goste solze so tekale po bledih Gerardovih licah, ko je Hirlando zagledal. Vidilo se je, de njegovi pogledi v njeno zalo obličje odpušanja išejo, pa grozovitna podoba človeške nadloge ji je oko zmotila in besedo odvzela. „Ne strašite se“, jec-
lja Gerard, „predobra Hirlanda, nad mojo zasluženost kaznijo, še veliko več sim zakrivil, in že clo vredin nisim, de me tista obiše, ktero sim toliko let neusmiljeno preganjal, in s sramoto pokrila, ktero bi clo popolnoma pokončal bil, ko bi vikši moč poti ne bila prestrigla.“ „Kakor Vas viditi“, pravi Gerard nadalje, „od ene strani mojo dušo terpinči, tako me od druge

strani tolaži, ker vem, de narnedolžniši in njena ravno tako nedolžna otroka živita, in de je Bog vsaj narstrašnejši nasledke mojih pregreh odvernili. To je edino upanje moje, de bom nemara vendar še milost in odpušanje pri Bogu najdel. O Bog! kako sim zamogel tako grozovinsk biti in Vas, ki ste se mi vedno le dobro in ljubo skazovali, toliko terpljenja napraviti, toliko sramote nakloniti!“ „Odpustite, pre-dobra Hirlanda“, tako je sklenil, „odpu-stite skesanimu grešniku, ki bi vse rad nestorjeno storil, pa ne more. Rad hočem vse terpljenje in bolečine prenesti, de le odpušanje zadobim. Zakaj te terpljenja niso nič proti terpljenju duše, pa tudi to sim zaslužil, še več sim zaslužil, kakor bi bil v stanu terpeti.“

Gerard je omolknil, in Hirlanda ga je s prav ginljivimi besedami zagotovila, de mu vse odpusti, in mu rekla, naj terdno na Boga, na njegovo očetovsko milost, in na Jezusa Kristusa, svojiga odrešenika, zaupa. „Tako je“, reče opat Bertrand, ko je majhin križ pokazal, in ga zraven Gerarda na zid obesil, „na tega vse upanje postavite, ker on je

vse naše krivice in grehe na se vzel, in jih s svojo smertjo na križi zbrisal, on je naš odrešenik in zveličar.“ „Pa če tudi jez terdno na-nj zaupam“, reče Gerard, „če ga s serčnim obžalovanjem pomoči prosim, alj bo pač uslišal zadnjo uro tistiga, ki v svojim življenju skoraj nič od njega slišati ni hotel, ki je njegovo sveto vero zaničeval, njegove zveličavne nauke z nogami teptal?“ „Bo“, mu Bertrand odgovori, „še vas bo uslišal, zakaj sej je tudi hudodelnika na križi zadnjo uro njegoviga življenja uslišal in mu na njegovo skesano prošnjo raj obljubil. Zaupajte, prosite, in deležni boste nebeškiga raja.“

Hirlanda, ki je med tem Gerarda pazno premišljevala, je rekla jetničarju, naj skerbi, de se Gerard dobro obveže, de mu bo sama prec šla vse potrebno za to mu dat. Ne samo to, tudi dobro posteljo je rekla za Gerarda v ječo nesti, in kolikor je zamogla, je skušala njegovo terpljenje zlajšati.

Še enkrat pozno zvečer ga je obiskala, tolažila in ga popolnoma odpušanja zagotovila, za kar vse in tudi za vse druge mu skazane dobrote se je Gerard s

prav ginljivimi besedami odkritoserčno zahvalil. „Le ta“, je rekel, ko je na križ pogledal, „ki nobeniga kozarca vode neobdarjeniga ne pusti, Vam bo stotéro povernil.“

Hirlanda ga je še vprašala, ali bi potlej kakiga mašnika ne želel. „Se vé de“, je rekel, „ne samo želim ga, temuč Vas iskreno prosim, pošljite mi jutri kteriga. Nocoj bom zgodovino svojiga pregrešniga življenja pred sodnji stol svoje vesti postavil, in jutri mi bo od Boga pooblasteni mašnik čez vse zaželen, de mi bo z božjo besedo, s pomočki naše svete vere potolaženje in vpokojenje prinesel, in mi potrebno moč k blizimu zadnjimu boju preskerbel.“

Hirlanda mu je obljubila še, za nje-ga moliti, mu vošila lahko noč, in je skerbela, de celo noč nobeniga k njemu ni bilo.

Zgodaj drugi dan je Hirlanda pozvedovala, kako je Gerard noč doprinesel, in zvedila je, de je sploh precej pokojin bil, le malokrat potožil in zaklical: „O veliki Bog, usmili se me!“ in de je kar rekel, de vojvodnjo prosi, de bi mu skoraj mašnika poslala, ker je ves pripravljen, in konec svojiga življenja čuti.

Še zvečer je vojvodnja tistiga duhovnika, ki je njo k germadi spremil, v grad priti prosila, in zdaj se je ž njim k Gerardu podala. Polna dobrote in usmiljenja ga je spraševala, kako se počuti, pa sama je že spoznala, kako se mertvaška bledica zmiraj bolj kaže. Zato ga je še vprašala, če še kaj družiga želi, in ko je odpovedal, de ne, ga je samiga z mašnikam pustila.

S pravo ponižnostjo in z vidnim kesanjem se je Gerard spovedal, Boga usmiljenja, mašnika pa tolažbe, pomoči in odveze grehov prosil, ter gotovo angeljcam v nebesih tisto lepo veselje napravil, kteriga nad resnično spokorjenim grešnikom imajo. Mašnikova odveza mu je bila praznično zagotovilo, de mu je tudi Bog odpustil, zato nobenih želj več ni imel, kakor de bi mu še njegov brat Arto in mladi vojvedič odpustila.

Zato je Gerard tudi mašnika prosil, naj mu k temu pomaga, de hoče potlej rad, prav rad umreti. Mašnik mu je to storiti obljubil, in je zares prec šel vojvoda poiskat, kteriga je s sinam vred v cerkvici našel, kjer sta Boga serčno hva-

lila zavolj lepiga Gerardoviga spreobrnjenja. In komaj jima je mašnik njegovo željo odkril, sta z njim v ječo hitela, kar sta že tako storiti sklenila bila. Obema so bile oči polne solz, ko sta Gerarda zagledala; s sklenjenimi rokami se je Arto smertni postelji svojiga brata bližal, ki mu je s preterganim glasom govoril: „Odpusti, ljubi brat! jaz sim ti veliko hudiga storil; odpusti, ljubi sinovec! svojimu umirajočimu stricu, ter poglej, kako Bog hudobijo kaznuje, ker on, ki je neskončno pravičin, to mora kaznovati, in le čednost obdariti.“ Še več je hotel povedati, pa od slabosti ni mogel nič razumljiviga spregovoriti, kakor le: „Odpustita, prosim Vaji, odpustita.“ S serčnimi besedami sta ga Arto in Bertrand popolnoma odpušanja zagotovila, in Gerard se jima je, kakor je zamogel, s ponašo in z besedo zahvalil, in po tem mašnika prosil, naj mu še sv. popotnico podeli.

Arto in Bertrand sta se v grajsko cerkvico podala, kjer sta Hirlando in veliko družih v sveti bogoslužnosti najdla. Vsi so sv. rešnje Telo do umirajočiga spremili, in so sami vidili, s kako gorečo

pobožnostjo je Gerard Jezusa v presve-
tim zakramentu prejel, kako se je perza-
deval za mašnikam lepe molitve v mislih
moliti, kako ga je mašnik med molitvijo s
svetim oljem pomazal, de bi nebeško mazilo
pokrepčajoče milosti za zadnje bojevanje
sprosil, kako mu je v imenu Jezusa še enkrat
odvezo vsih grehov podelil, in ga nazadnje
z nar svetejšim zakramentam blagoslovil.

Z enim priklonom z glavo je Gerard
za vselej še enkrat od vsih slovo vzel,
vsi so mu s solzami v očeh odgovorili,
in mašnika s sv. rešnjim Telesam v cerkev
nazaj spremili.

Celi dan je Hirlanda pri Gerardu o-
stala, in vse mogoče storila, s komur je
le količkaj njegovo osodo zljajšati mislila.
Njegovi zdaj pokojniši duši je kmalo to-
lažljive besede govorila, kmalo zopet zanj
molila, Gerard se ji je z besedo zahva-
loval, dokler je kaj mogel spregovarjati,
in s pogledam na sveti križ je skušal
pokazati, de bo vse Jesus povernil.

Proti večeru so njegove oči zmirej
tamotniši postajale, merzel mrtvaški pot se
mu je na čelo usedel, dihanje je bilo vedno
slabši, nekoliko slabih premikov njegoviga

trupla je pripravljalo duši pot v drugo življenje; in truplo brez duše je obležalo na strani predobre svakinje, ki je v serčni molitvi dušo nebeškemu očetu in Jezusu Kristusu priporočevala.

Več ko nadarjena je bila zdaj Hirlanda po resničnim spreobrnjenju in spokorjeni smerti svojiga svaka; in kako lepo je junaška kristjanka pravo ljubezin do bližnjiga, težko dolžnost ljubezni do sovražnika spolnila, kako obilno hudo z dobrim povernila, kako lepo je že popred svojiga zveličarja posnemala, in je v svoji lastni nadlogi, kakor zdaj pri Gerardovi smertni postelji za svoje sovražnike molila!

Kdor Jezusa tako ljubi, in njegove besede: „Ljubite svoje sovražnike, dobro jim storite, ki vas sovražijo, in molite zanje, kateri vas preganjajo in obrekujejo, de boste otroci nebeškiga Očeta (Mat. 5, 44. 45.)“ tako zvesto spolni, tega mora tudi Jezus ljubiti, in bo z vsimi takimi, kakor sam pravi, svoj nebeški delež delil.

Pa tudi Gerardova smert je novo spričevanje tolažepolnih Gospodovih besedi: „Milostiv je Bog in usmiljen, poterpljiv in poln usmiljenja. On ne ravna z nami po

naših grehah, in ne povračuje po naših hudobijah. Kakor visoke so nebesa nad zemljo, tako terdno stoji njegovo usmiljenje do vsih, ki se njega bojijo. On noče smerti grešnika, ampak, de se spreoberne in živi.“ Vse to je Gerard skusil, in mi smo v njegovih zgodbah brali. Kaj je človeku še želeli, ki taciga Boga očeta ima?

Hirlanda noče nobenimu nesreče. — Opat Bertrand se poverne v samostan.

Gerardovo truplo je bilo spodobno pokopano; opat Bertrand je imel černo mašo, in z navadnimi molitvami je na grobu merlića pogreb dokončal. Zdaj so se zmislili rednice mladiga Bertranda, ki ga je še otroka iz grada ukrasti pomagala, in dozdej še zmiraj začuvana bila. Arto, ki ni mislil ji ojstre kazni naložiti, jo je pripeljati ukazal, ravno ko je s Hirlando, s pobožnim opatom in mladim Bertrandom v sobi bil.

Ko je pristopila in vojvodnjo vgleдалa, je padla pred njo na kolena, in jokaje odpušanja in milosti prosila, ter zatierdovala, de se je ona tako rekoč po

nedolžni poti krivice tolike nesreče vdeležila, ker so ji od vojvodoviga povelja pravili, in ji s smertjo protili, ako z detetam ne pobegne.

Ves pokojin ji Arto reče: „Kakor kolj malo nedolžni bi vi v te reči utegnili biti, jaz hočem vender vse kaznovanje svoji gospé in njenimu sinu prepustiti“. „Jaz pa“, reče Hirlanda, „vam vso kaznen prizanesem, ker me je Gerard umirajoč še prosil, naj skusim vas brez kazni spustiti, tudi moj sin vam jo bo prizanesel.“ „Bom popolnoma“, reče mladi Bertrand na strani svoje matere, in častitljivi opat pristavi: „Sej se je v 15letnim robstvu v mojim samostanu zastran svoje pomote dovolj pokorila.“

Kakor prosta in po dolgim robstvu in očitaniu zbujene vesti daleč znižana se je zamogla le s solzami zahvaliti. Vsim je roko poljubila, in očitne znamnja serčniga kesanja je pokazala, ter z olajšanim sercam grad zapustila, kteriga tako hitro zapustiti ni upati smela, ker se je daljšiga kaznovanja po pravici bala.

Zdaj so bile vse neprijetnosti odpravljene, ki so na poprejšno terpljenje spo-

minjale. Pa tudi prijetnosti se je nekoliko odpraviti hotlo, ker pobožni opat se je v svoj samostan nazaj odpravljaj, ker, kakor je rekel, tukaj ni za njega stanovitniga kraja in ga dolžnosti nazaj kličejo. Kakor ljub je te kratke dni vsim in tudi vojvodu postal, ga je vender, kakor se samo vé, mladi vojvodič več, ko vsi drugi, ljubil in obrajtal, in od njega se ločiti mu je serce čez vse žalilo, ker še bolj ga je ljubil, kakor svojiga lastniga očeta, in od tega bi se veliko lažje ločil bil, kakor od dobrega opata, ki je po vsi méri dolžnosti očeta do njega spolnoval.

Zares, če se namesto staršev le prijetli z malimi pečajo, in jim to storijo in skažejo, kar ljubeznivo očetovo ali materno serce razodeva, se ljubezin otrok čisto na tiste preseli, ktere si kakor svoje starše in dobrotnike pridobijo. In če se malim taki dobrotniki, pri kterih so od nekdanj blage dni nedolžnosti živeli, odvzamejo, se jib navadno tista žalost loti, katero taki občutijo, ki morajo svojo premilo domovino zapustiti.

Ko je opat svoj pot, kteriga je cela družina z vsimi dobrimi vošili preblago-

slovila, nastopil, in ko ga je mladi vojvodič dobro daleč spremil, ter zadnjikrat še z otroško hvaležnostjo od njega slovo vzel, in ga zadnjič iz pred svojih oči zgubil, se je ta natorna žalost tako nedolžniga serca prijela, de bi bil vojvodič rad perve dni svojo bogato domačijo s Šentmalskim samostanam zamenjal bil.

Pa njegova ljubezniva mati in pošteni oče sta znala kmalo njegovo otroško serce drugam obrniti, kmalo ste lepe imeni „oče in mati“ nehale biti prazne besedi, in serce je pri vsakim teh imen gorko otroško ljubezin občutilo. Dolgo pa se je narrajši od pobožniga opata in njegove bogoljubne sestre pomenkoval.

Po cele ure in dneve je vedil mladi Bertrand dobrote in veselja razlagati, ki jih je na strani tega plemenitniga priletniga božjiga služabnika in njegove sestre vžival. Po njem sta se oče in mati Šentmalski samostan tako natanko spoznati naučila, kakor de bi bila vse sama vidila. Nobe ne tudi narmanjši okolnosti znotraj in zunaj samostana ni v nemar pustil, in njegov dobri spomin ga je na enkrat na to-

likanj tacihi reči napeljal, de že ni vedil, kje bi pripovedovati začel.

S posebno vidnim veseljem pa ga je mati poslušala, ko je od lepe službe božje v samostanski cerkvi, od opatove in družih redovnikov pobožnosti pripovedoval, ko ji je pravil, kako je sam pobožno molil in se počasi peti učil, kako ga je njegova prva mati (tako je dalj časa opatovo sestro imenoval) moliti učila, in kako je potlej ona ž njim podbudno molila.

Nad tim je bila Hirlanda vedno prav vesela, rekla mu je, naj le napreduje tako pobožno moliti, de mu bo po tim takim ljubi Bog vselej srečo in svoj blagoslov dodelil, in večkrat ji je mogel, kadar je ljubo hčerko v naročju imela, spevati latinske pesmi, ki se jih je v samostanu naučil, de ste ga mati in hčerka z resnično pobožnim veseljem poslušale.

Večkrat je prepeval, če ga tudi noben prosil ni, in je djal: „Ravno zdaj bojo Šentmalski redovniki to pesem peli, ko bi jaz pri njih bil, kako rad bi jim pomagal!“ „Čakaj“, mu reče mati, „poletni čas jih boš obiskal“; on pa odgovori: „Oh, ko bi že vender leto bilo!“

Lepi večer Hirlandiniga življenja.

Kar le človek skusiti zamore, je Hirlanda skusila, in z vencam resnično junaške kristjanke okinčana vse skušnjave srečno zmagala. Pa njene visoke čednosti in popolnoma vdanost v Boga so njeno celo bitje z nekako nebeško lepoto obdale, de je vsak, ki jo je vidil, mislil, de v nje spremenjeno božjo prijateljico gleda.

Clo Arto, ki jo je serčno ljubil, ni samo ljubezni, ampak tudi visoko spoštovanje in češenje v svojim sercu do svoje Hirlande občutil, in če so tudi njegove navadne slabosti ga kdaj v hudo zapeljati hotle, je bila ena beseda, včasi le en sam pogled Hirlandin zadosti, de je krotkost alj pohlevnost ogenj njegove jeze ugasnila; pravičnost in blagost ste postale kinč njegoviga obnašanja. Le malo kalnih ur, ki so se pa tudi vsakikrat kmalo zjasnile, je odzdaj Hirlanda imela, in Bog je že na tem svetu njene vzvišene čednosti obilno poplačeval. Vsako jutro je bilo stariga in mladiga vojvoda s Hirlando, in kmalo tudi z mlado vojvodovno, ktero dobro zrečiti je Hirlandina narperva skerb bila, pri

navadni vsakdanji božji službi viditi, kjer je Hirlanda s tako pobožnostjo in bogoslužnostjo bila, kakor de bi že zveličanje v nebesih vživati mislila, in vsak, ki jo je vidil, je dobro poznal, de ima z Bogom in s povzdigovanjem svoje duše k njemu, svojimu predobrimu očetu, opraviti.

Če se tudi serce njeniga Artia in njenih otrok ni moglo ravno k enaki pobožnosti povzdigniti, jim je bilo le treba mater pogledati, in njen zgled jih je kakor blisk k enakim svetim mislim vzdignil. Večkrat je bilo slišati kteriga, ki je iz grajske cerkvice šel: „Jaz bi vender rad, ko bi mogel kakor vojvoda, vojvodnja in njuna otroka moliti“; in njih lep izgled jih je veliko k enaki sveti pobožnosti pripravil.

Njih lepo keršansko obnašanje se ni samo proti Bogu, ampak tudi proti njih bližnjim v vsi svetlobi skazovalo, ker se niso samo po molitvah in bogoslužnosti prave kristjane kazali, ampak tudi v celim gradu, in zunaj grada, kjerkolj je perložnost bila, so tiste lepe dela opravljali, ki so pravi kinč pobožniga kristjana. Skoraj v vsaki družini je bilo sledú njih

priljudnosti, njih dobrotljivosti, njih usmiljenja.

Arto, ki je popred več iz ljubezni do svoje tovaršice nje vse skazovanje dobrodelnosti prepustil, je začel več ko kdaj čutiti, kako visoke vrednosti je spoznanje: siromake rešiti, uboge podpirati, revnim pomagati! „Posvetne bogastva“, je včasih djāl, „donašajo le merzlo brezskerbno veselje, pa kaj je to proti tisti blagosti, ki nam jo spominanje da, de smo bližnjimu dobro storili, ga rešili in razveselili, pa tudi, kdaj smo božji blagodar v tako obilni meri živeli kakor zdaj, ko ga v razveselovanje svojiga bližnjiga obračamo?“

Obetavni sin, ki je to lepo čednost že v samostanu priljubil, in tudi mlada vojvodovna sta zmirej narveči veselje občutila, če sta mogla svojim staršem kako priložnost, kaj dobriga storiti, pokazati. Starši so se s svojima otrokama vred veselili; če je bilo le mogoče in koristno, so njunim prošnjam vstregli, in jih podučili, če jih kdaj zavolj važnih razlogov niso uslišali.

V kratkim, vsi so bili eno serce, ena duša, in vsi podložniki so v tako lepi zadovoljnosti s svojo gospodo živeli, de sko-

raj ni bilo dneva, de bi se ne bilo to očitno v djanji pokazalo.

Ko je mladi vojvodič v možaške leta stopil, je Arto zavolj prestanih terpljenj slabosti se bližajoče starosti čutil, in sklenil svojimu sinu celo vojvodstvo zročiti, de bi mogel pozne dni svojiga življenja v miru in tihi bogoljubnosti s svojo Hirlando preživeti. Zato je mogel že pred Bertrand pri vsih opravilih, pri delu in sodniških sklepih pričujoč biti. Ko je Arto dovoljne vednosti, očevidno ročnost, lepo gorečnost pri zdelovanju vsih opravil zapazil, je opravila svojimu sinu zročil, on pa je le, kakor svetovavec vpričo bil, de je pridniga sina, ako bi mu kaj spodleteti utegnilo, z očetovsko prizanesljivostjo njegovih pomot opominjal, in ga na pravo pot peljal.

Po dokončanih tacih opravilih, in tudi sicer pri marskteri priložnosti je Arto mladimu Bertrandu svoje skušnje razodeval, mu v zgledih pot kazal, po kateri ima pravico delati in svoje težke dolžnosti spolnovati. Marsikako pomoto, ki jo je Arto zavolj pomankljiviga prevdarjenja storil, je svojimu sinu naznanil, ter ga prosil, naj se pač nikdar ne prenagli, vse dobro pre-

vdari, povsod, kjer se sam prepričati zamore, pregleda, de se bo gotovši enacih pomot ognil.

Pogovor ga je navadno na žalostne zgodbe z njegovo gospo napeljal. Večkrat je ponovil: „Kako vredin kaznovanja sim jaz bil, de sim besedam svojiga brata tako lahko verjel!“

„Oh dobra Hirlanda, dobra otroka! kaj ste le Vi zavolj mojiga kazni vredniga prenačenja terpeti mogli?“ Bertrand ga je tolažil, kar je mogel, mu pravil, de bi doma nikolj tako podučen ne bil, kakor v samostanu, in de je predobri Bog zopet vse k dobrimu napeljal.

Taki lepi gijljivi pogovori med očetam in sinam, kterima ste se tudi mati in hči včasih pridružile, so navadno kratkočasili tiste ure, ki so čez potrebne in koristne opravila ostajale.

Arto se je presodil, de je delo svojih dni dokončal in je vse opravila svojimu sinu Bertrandu izročil, ko ga je po dolgih poskušnjah za-nje čisto pripravniga spoznal. Pri slovesnim izročilu, ki se je neki praznik po božji službi vpričo zbravniga ljudstva zgodilo, se je enoglasno ve-

selo klicanje razlegalo: „Dolgo in zadovoljno naj še živi naš predobri stari vojvoda s svojo prečastito gospo, dolgo naj nas naš mladi ljubeznivi vojvoda vlada! Sreča in blagodar bodi naši mladi vojvodni!“ Tako se je vsak pošteni podložnik vesel in zadovoljin domu vernil. Hirlanda je bila nezrečeno vesela, ko je spoznala, de je njen Arto veči del težkih vladnih skerbi odložil, zlasti, ko je vedila, de jih Bertrand nositi zamore. Le v dopernišanju Bogu dopadljivih del je zdaj z njim lepi večer svojiga življenja živela, in kadar sta Bertrand in njegova sestra, ki je že več časa vse gospodarstvo oskerbljevala, po dokončanih opravilih med nju prišla, si jima je zdelo, de se jim že blago jutro boljšiga življenja dani.

S tem se konča stara povest, in ne vemo, kdaj se je Hirlanda v boljši večno srečno življenje preselila. Pa blagi pisavec nam je zadosti napisal, in nam od Hirlande toliko povedal, de smemo po pravici reči: ona je gotovo srečno v Gospodu zaspala, in se pri njem v nebeškem veselju zbudila.“ Zakaj ktera je s takim terpljenjem skušena, kakor Hirlanda, ktera take

bolečinske poskušnje tako stanovitno prenese, in tako poterpežljiva in Bogu vdana do konca ostane, ktera tako keršansko svojim sovražnikom odpusti, jim hudo z dobrim poverne, za nje tako goreče moli, ktera pobožno keršansko in krepostno živi, se svojih otrok le takrat veseli, če ravno tako živijo, in z zgledam in z djanjem si perzadeva, de se tako živeti vadijo, ktera je taka mati ubogih in bolnih, tolažnica žalostnih, pomočnica zapušenih, prava vdeležnica veselja in terpljenja svojiga bližnjiga, kakor Hirlanda, kdo bi zamogel nad njo še dvomiti, če se zveliča in v Gospodu zaspi, in če grejo za njó njene dela, de ji narlepši plačilo pridobijo! Kdo bo še zamogel dvomiti, ker Jezus sam pravi: „Blagor tistim, ki preganjanje zavoljo pravice terpe, ker njih je nebeško kraljestvo!“



**Pri
J. Giontinitu,**

bukvarju v Ljubljani Nr. 237 na velikim tergu, so té bukve na svitlo prišle in so na prodaj:

Jezus moje želje. Katoliške molitne bukve z nauki in napeljevanjem k pobožnemu življenju. Poleg nemškega od častitljivega gospoda Al. Slöra, dohtarja s. pisma. Drugi pomnoženi natis. V Ljubljani 1850. Cena teh bukev, ktere so z lepo v jeklo vrezano podobo lepšane in 334 strani debele, je za nezvezane 30 kr., v papirji vezane 40 kr., v usnji 50 kr., v usnji z zlatim obrezkam 1 gld. 20 kr.

Jezusa in Marije dvoje naj svetejši serce. Molitevne bukve za vse, ki Jezusovo in Mariino serce pobožno častijo, zlasti za brate in sestre teh neomadežanih serc. Spisala po naj boljših izvirkih dva duhovna. Obsežejo pa te bukve poldevetnajsto polo (437 strani.) Perdjanne so jim tudi tri lepe podobe. Natis iz Blaznikove tiskarnice. Veljajo pa nevezane 40 kr., vezane v usnjatim herbtu 54 kr., v usnji 1 gld. 10 kr., z zlatim obrezkam pa 1 gld. 40 kr.

Pot v nebeško domačijo. Mašne in obhajilne molitve za pobožne kristjane. Veljajo z usnjatim herbtam 54 kr., v usnji vezane 1 gld. 10 kr., z zlato obrezo 1 gld. 40 kr.

Bukvice polne molitev in lepih nauk za manji in veči mladost, kakor tudi za odraslene ljudi. Poleg nemškega od P. I. Jajsa. V Ljubljani 1845. Vezane veljajo 24 kr. Dvanajst bukvic skupej pa 4 gld. in ene bukvice se dobijo na verh.
